N°. 44. Donderdag 1 November 1906. 6de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

»Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling* . . . ƒ 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers. . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. . . . ƒ 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . „ 0.09
„ „ „ 1000 „ . . . „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd »aan de Redactie-Commissie«, en gezonden aan de Presidente, **7a Heerengracht**, Den Haag.
Voor **Administratie** en **Verandering van Woonplaats** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **51 Verhulststraat.**
Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij »HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG«, **NIEUWE MOLSTRAAT 20**, beiden den Haag.

Mededeelingen.

Van Boeatan:

De Raad van Beheer ontving gisteren het volgende bericht:

Het is mij aangenaam U te kunnen mededeelen, dat aan Uwe inzending ter Internationale Tentoonstelling te Milaan is toegekend:

Een Grand Prix.
Twee Diplômes d'honneur.
Een Zilveren Medaille.

Ik maak van deze gelegenheid gebruik om U met het behaalde succès mijne gelukwenschen aan te bieden en verblijf inmiddels.

Hoogachtend,
Uw. dw.
J. E. Scholten.
Regeerings-Commissaris, Voorzitter van het Uitvoerend Comité.

Inhoud van dit nummer.

EUROPEESCHE SUPERIORITEIT.

Nog. steeds dringt zich het heerschersgevoel op den voorgrond, zelfs bij hen, die het au fond wel meenen met den inboorling onzer groote aziatische kolonie. Men wil den inlander opheffen, verbetering van het onderwijs, openstelling van verschillende betrekkingen voor den inlander, en beseft niet, dat om de zoo noodige eerzucht te prikkelen, elke onnoodige beperking, elk gevoel van minderheid slechts schadelijk werken moet.

Dit viel ons in, toen wij o. a. in een overigens verdienstelijke beschouwing in de *Nieuwe Cour.* over de maatregelen, ten bate van het inlandsch onderwijs in Nederlandsch-Indië te treffen, ten aanzien van de voorgenomen invoering van het nederlandsch als leervak op de eerste klasse scholen, de opmerking aantroffen, dat het niet wel zou aangaan, de daartoe aan die scholen te verbinden nederlandsche onderwijzers onder de inlandsche schoolhoofden te stellen. Natuurlijk zou de europeesche onderwijzer over het inlandsche schoolhoofd moeten worden gesteld en dat zou krenkend voor dezen wezen.

Natuurlijk? Is het zoo natuurlijk dat een man, die een heel leven van hetzelfde ras als dit. met het inlandsch schoolkind heeft omgegaan, de mindere moet wezen van een man, die wat omgang met het inlandsch schoolkind betreft zeer zeker zijn mindere is? Het is hier de oude ras-quaestie van het overheerschende volk, dat niet buigen wil en toch buigen moet voor wat in die groote maatschappij in wording aan superieure krachten sluimert, wil het die krachten dienstbaar maken aan het eenig mogelijke doel der huidige koloniale politiek, de samenwerking der beide rassen tot de ontwikkeling van land en volk.

Onze kolonie is niet de eenige, waar zich die behoefte aan samenwerking doet gevoelen en leerzaam is in dat opzicht, wat in de *Dépêche Coloniale* van den 28sten Juli ll. onder het hoofd: „Annamieten in de europeesche kaders" werd geschreven. Wij lezen daar o. a. het volgende:

„In den aanvang onzer occupatie hebben wij om de raderen van een even gewichtige als ingewikkelde bestuursmachine in beweging te stellen, van den eersten dag af ons genoodzaakt gezien onze toevlucht tot de inboorlingen te nemen. Dezen waren geenszins voorbereid voor de betrekkingen, die wij hun wilden toevertrouwen, en de keuze is niet altijd gelukkig geweest.

„Nu nog, gegeven de onvolmaaktheid van het inlandsch onderwijs, laat de opvoeding van hen, wier diensten wij benutten, veel te wenschen, en zij moeten zich vergenoegen met de betrekkingen, die wij niet aan Europeanen kunnen toevertrouwen; maar het zal niet altijd zoo wezen en op het oogenblik kunnen eenige jongelieden uit de elite, die in Frankrijk eene opvoeding hebben voltooid welke de kolonie hun niet kon geven, aanspraak maken op eene positie, welke tot nu toe slechts voor Europeanen open staat.

„De Annamieten zijn even geschikt als de Europeanen om hooge betrekkingen te bekleeden; het leger telt onder zijne officieren inboorlingen van Indo China wier superieure intelligentie door allen wordt erkend. Wat den anderen inboorlingen nog ontbreekt is eenvoudig de opleiding noodig om ons te evenaren.

„Maar den dag waarop de Annamieten voorzien van hunne brevetten, na de speciale scholen te hebben afgeloopen, in Indo-China zullen komen om de belooning voor hun arbeid op te eischen, zal men niet voegzaam hun de enkele betrekkingen kunnen aanbieden, die thans voor inboorlingen openstaan. Met een beroep op hunne kundigheden, zullen zij verlangen die plaatsen in te nemen, waarop hunne studiën hun recht geven.

„En dat zal het begin wezen van een conflict dat telkendage grootere afmetingen zal aannemen, tenzij de organisatie der kolonie van onder tot boven worde gewijzigd, zal het er van moeten komen, dat Europeanen hierarchiek onder Annamieten worden gesteld. . . . . .

„Wij zeiden het hiervoren, er hebben zich dergelijke gevallen reeds in het leger voorgedaan; de soldaten gehoorzamen zonder tegenzin deze meerderen van een ander ras. Misschien is de discipline niet vreemd aan deze gehoorzaamheid?"

„De Annamieten zijn even geschikt als de Europeanen om de hoogere betrekkingen te vervullen — hun ontbreekt slechts de noodige opleiding om ons te evenaren."

Geldt dit ook niet voor de hoogere klassen van het inlandsche element op Java?

Met opleiding kan hier niet alleen bedoeld zijn de kundigheid te verkrijgen door het onderwijs. Wanneer we toch als onlangs de stelling hoorden opperen, dat de europeesche superioriteit tegenover den inlander alleen in de kracht der wapens is te zoeken, meenen wij hier er o. a. op te moeten wijzen, dat een altruisme als dat waarvan zoovelen hier in den lande blijken geven en dat als correctief, mits niet alles overheerschend, wijl men daarbij zoo licht tot overdrijving overslaat, nuttig werken kan in onze zoo uiterst practische tijden, in de inlandsche maatschappij, met hare eeuwenoude traditiën in diepen slaap gedompeld, waaruit ze nu begint te ontwaken, verre te zoeken is.

De europeesche maatschappij is superieur aan de inlandsche b. v. uit staathuishoudkundig oogpunt, niet als verdienste van een superieur ras maar als het uitvloeisel van omstandigheden, die der eerste ten goede kwamen.

Deze zende de besten onder de besten uit haar midden om zich met de leiding dier jonge en toch zoo oude maatschappij te belasten, maar evenals onlangs in het Ind. Genootschap er zoo terecht op werd gewezen, dat nu toch eindelijk met het begrip van heerschers en overheerschten in Indië dient te worden gebroken, evenzeer moet het voor ons vaststaan dat die leiding geen eeuwigdurende kan zijn, wil de leider zich zelven geen brevet van onbekwaamheid op den hals halen.

Maar ook, wil die leiding vruchten dragen, moet eens en vooraf de pretentie wijken der leidende maatschappij, dat elk harer leden individueel hooger zou staan dan zij die tot het te leiden ras behooren.

Naast de besten uit de europeesche maatschappij zullen tal van helpers noodig wezen, geschikte voor hun taak berekende krachten, zoo uit de europeesche als uit de inlandsche maatschappij, wier arbeid slechts vruchtdragend zijn kan bij onderlinge waardeering, die ook ondergeschiktheid in zich sluit, waar deze mocht worden geboden. Zooals de europeesche officier zeer zeker niet in gebreke zal blijven den in rang of ancienniteit boven hem gestelden inlandschen wapenbroeder als zijn meerdere te erkennen, zoo zullen ook in verschillende thans reeds voor den inlander opengestelde of noodzakelijkerwijze eerlang open te stellen diensten, de daarbij geplaatste Europeanen het gevoel van zich moeten leeren af te zetten dat hun Europeaan zijn alleen hun reeds de superioriteit boven den inlander verschaft. Er sluimeren in de inlandsche maatschappij genoeg superieure krachten, die bij degelijke leiding verre boven het gemiddeld peil van den Europeaan zouden uitsteken.

Leiding, zij de leuze, door leering en hulp, vrij van verwatenheid of pedanterie.

Zoo zal o. i de europeesche maatschappij van hare superioriteit moeten doen blijken in die streken, waar onder ons rechtstreeks of middellijk gezag geordende toestanden in het leven werden geroepen en gevestigd en waar de elementen aanwezig zijn, om uit de inlandsche maatschappij de medewerkers te betrekken voor het groote werk der toekomst Nederlandsch-Indië, niet in naam doch in werkelijkheid, Nederland en Indië vereend.

In tal van streken van den indischen archipel evenwel, waar onze invloed zich nog niet deed

gevoelen, en toestanden worden aangetroffen, die met alle begrippen van menschelijkheid spotten, daar zal zeker de factor van de kracht der wapens moeten worden te baat geroepen om de europeesche superioriteit aan den dag te leggen, tegenover hen, die er belang bij hebben die toestanden te laten voortduren, ook tegenover de ongelukkigen, die door belanghebbenden in den strijd zuiver voor eigen belangen werden meêgesleept. Waar hier onlangs in dit blad een eeresaluut aan de gevallen vorsten van Badoeng werd gebracht meenen wij onzerzijds, nu de uitvoerige berichten betreffende den strijd ons bereikten, nog even er op moeten wijzen hoe het ook hier van balische zijde een strijd voor het behoud van het regime, gold, waarvan de slotapotheose — het offeren van vrouwen, kinderen en getrouwen op het altaar des vaderlands — van uit een Westersch standpunt beschouwd — eer walging dan bewondering zou verwekken.

Schoolonderwijs voor Inlanders.

(*Aangeboden*).

In het Voorloopig Verslag over de Indische Begrooting voor 1907 leest men o. a. het volgende:

«Het had eenige leden teleurgesteld, dat de Minister, die] erkent, dat het gouvernements-inlandsch onderwijs slechts aan een betrekkelijk klein deel van de inlandsche bevolking ten goede kan komen, thans inlandsche gemeentescholen in het leven wil roepen, waar onderwijs in lezen, schrijven en rekenen zal worden gegeven.

Op de meermalen in de Kamer uiteengezette gronden, achtten deze leden het wenschelijk, dat aan het voor de groote massa der inlandsche kinderen bestemde onderwijs een meer aanschouwelijk karakter worde gegeven.

Kennis van lezen, schrijven en rekenen beschouwen zij als onnuttig, zoo niet schadelijk voor hen, die later met handenarbeid hun brood moeten verdienen.».

Mogen wij aan de tegenstanders van het Inlandsch Onderwijs, zooals dat thans is ingericht, en waartoe de «eenige leden» van het hier boven aangehaalde gedeelte van het V. V, blijkbaar ook behooren, nog eens vragen hoe het onderwijs van de groote massa der inlanders naar hunne meening ingericht zou moeten worden; *waarin* zij aanschouwelijk onderwijs wenschen te zien geven. *hoe* en *door wie*.

In de *Indische Gids* (September 1906) schreven wij o. a.: «Laat T. of een andere tegenstander van de inlandsche school eens een schema ontwerpen van een school, zooals hij die zou wenschen, met korte omschrijving van leerstof, leerplan, hulpmiddelen. opleiding van onderwijzers, leertijd enz Détails worden niet verlangd; die kunnen door deskundigen worden uitgewerkt. Hij houde dan echter in het oog, dat niet alle Javanen en Maleiers landbouwers of ambachtslieden worden. dat de inlandsche maatschappij duizenden goed onderwezen menschen noodig heeft, voor wie lezen, schrijven en rekenen zeker wel het allerminste is. wat men van hen mag eischen en dat er dus ook gelegenheid moet bestaan voor zulke inlanders om zich te ontwikkelen en te bekwamen" (*)

Als men de kennis van lezen, schrijven en rekenen voor de groote massa der inlanders niet alleen onnuttig, maar zelfs schadelijk acht en dus verlangt dat daarin geen onderricht zal worden gegeven, zoo houde men wel in het oog, dat dan alle onderwijs, *mondeling* onderwijs zal moeten zijn en dat men daarvoor meer en betere onderwijzers noodig heeft, dan wanneer het mondeling onderwijs door schriftelijk kan worden afgewisseld.

Daargelaten dat een onderwijzer niet gedurende een geheelen schooltijd kan blijven praten en al die pratende onderwijzers in de verschillende klassen elkander schromelijk zouden hinderen, is het duidelijk, dat mondeling onderwijs meer bekwaamheid en veel meer inspanning van de onderwijzers vordert dan schriftelijk, aan de hand en met behulp van lees- en leerboekjes.

Een school zonder onderwijs in lezen en schrijven is eigenlijk onbestaanbaar en dat vooral, wanneer de onderwijzers zijn Javanen, die door hun gemis aan levendigheid en opgewektheid toch al weinig geschikt zijn om, door mondeling onderwijs de belangstelling van hunne leerlingen te wekken en gaande te houden.

Hoe het ook zij, de personen die thans zijn belast met de leiding van en het toezicht op het door «eenige leden» en vele anderen veroordeelde inlandsch onderwijs. waarvan de Indische Regeering in de Memorie van Toelichting op de begrooting voor 1907 zegt: «*dat in het algemeen de gouvernementsscholen wel voldoen aan de behoeften van de bevolking.*» hebben dan toch wel eenig recht, van de tegenstanders van de inlandlandsche gouvernementsschool te vernemen, welk onderwijs zij dan wél geschikt achten voor de groote massa der inlandsche bevolking.

Indien zij gelijk mochten hebben, indien inderdaad het gouvernements inlandsch onderwijs zelfs schadelijk voor de groote massa der inlandsche bevolking mocht zijn dan is het toch zaak, dat aan het thans gevolgde stelsel zoo spoedig mogelijk een einde worde gemaakt en dat der tegenstanders worde ingevoerd of althans beproefd.

Maar om het eene of het andere te kunnen doen, dient men eerst te weten. wat zij eigenlijk willen, want aan frases als: «dat aan het voor de groote massa der inlandsche kinderen bestemde onderwijs een meer aanschouwelijk karakter worde gegeven», heeft men niets en met het verkondigen van schoonklinkende, doch onuitvoerbare fantaisieën en utopieën. komt men niet verder.

J. HABBEMA.

(*) Wij bepalen ons tot deze aanhaling uit bedoeld artikel, waarin wij, evenals in de Juli-aflevering van 1904, hebben getracht aan te toonen, dat schoolgaan en onderwijs in lezen, schrijven en rekenen voor elken inlander nuttig is.

Pers-kroniek.

Inhoud: De «brug-humoreske" indertijd door den heer W. Bosch in het Vaderland verhaald, tegengesproken door den majoor G. P. J. Caspersz in hetzelfde orgaan. — Een «tegengif» toegediend door den heer C. P. van Hoek in zake overgenomen artikelen over de Bali-expeditie. — Pater van den Donk over de Curaçaosche onderwijs-novelle.

Indertijd werd in deze kolommen melding gemaakt van een artikel door den heer Bosch in het *Vaderland* geplaatst waarin de geschiedenis verhaald wordt van een brug op Atjeh die «groeide», een brug reparatie waaraan volgens den heer Bosch voor eer f 7000 onnoodig verknoeid is.

Tegen deze voorstelling der feiten nu komt in een ingezonden stuk in het *Vaderland* de heer G. P. J. Caspersz, majoor der genie, chef der exploitatie van de Atjeh Stoomtram, op. Na in het kort het door den heer Bosch gerelateerde vermeld te hebben schrijft hij verder:

«Bedoeld wordt de brug van de Atjeh-tram in het lijnvak Lho-Seumawé-Idi over de Kerti-rivier bij Lho-Soekoen, deze ligt evenwel niet «negen mijlen ten Westen maar vier en dertig kilometer ten Oosten van Lho-Seumawé. Ook is de constructie eenigszins anders dan de heer B. vermeld; de brug bestaat namelijk uit een vakwerkwandbrug van 30.96 M. theoretische lengte op twee stroompijlers als middenspanning met aan weerskanten uitsluitende landspanningen van schroefpaalconstructie. Gemetselde landhoofden zitten er niet aan. De pijlers zijn ongeveer zes meter hoog en elk gefundeerd op twee gekoppelde welputten, die c.a. zeven meter in den grond en vijf meter onder het rivierbed reiken tot in een vaste blauwe kleilaag, nogal een solied fondament dus. De brug was ontworpen en uitgevoerd met twee landspanningen op den Lho-Seumawé-oever en vier op den Idi-oever, elk van 8 M.; zij werd in gebruik genomen in Mei 1904.

Deze brug nu begon gelijk de heer B. 't teekenachtig uitdrukt op een gegeven dag «raar te doen». Men kwam nl. in Maart 1905 tot de ontdekking, dat de rollen der beweegbare oplegging, die zich op den Lho-Seumawé-pijler bevindt, stijf opgeloopen zaten tegen de bouten aan de rivierzijde der oplegplaat, er werking in dien pijler was en dat de landspanningen te vlak aangesloten waren, waardoor de vakwerkbrug in haar vrije uitzetting werd belemmerd, en zij omgekeerd inwerkte op de liggers der landspanningen en ze trachtte weg te duwen, hetgeen weer oorzaak was van het optreden van scheuren in het draagmuurtje onder die liggers.

De ingenieur van den aanleg, die indertijd het project had opgemaakt en algemeen toezicht op de uitvoering gehouden, was toen dit geconstateerd was nog in Atjeh werkzaam bij den aanleg van het lijnvak Idi-Langsar. Het lag alzoo voor de hand hem er bij te halen en op te dragen een onderzoek naar de vermoedelijke oorzaken in te stellen. Hierbij werd bevonden, dat de Lho-Seumawé-pijler rivierwaarts was gekanteld of geschoven, wat niet anders was te verklaren dan door aan te nemen, dat de oever in de richting der rivier was geschoven. In de eerste plaats moest nu worden nagegaan of de schuiving aanhield dan wel al tot rust was gekomen. Systematisch uitgevoerde waarnemingen leerden, dat er nog geen toestand van rust was ingetreden en de oeverlijn zich rivierwaarts bleef bewegen, daarbij den pijler medenemende, die doorging met om te komen. Hiermeee was het verschijnsel van het vastloopen der rollen en der werking in den pijler verklaard en toen waren de middelen tot herstel van zelf aangewezen; zij waren het ontlasten van den schuivenden oever door den dijk over 24 M. lengte weg te graven en daarvoor in de plaats het aantal landspanningen met drie te vermeerderen, het verruimen van het rivierprofiel door afgraving der uiterwaarden om uitschuring van het rivierbed te voorkomen en eindelijk het aanbrengen van zware steenstortingen om den pijler en tegen het oevertalud. Zoo luidde in hoofdzaak het advies van den aangehaalden ingenieur en niet gelijk de heer B. hem toedicht alleen tot «weggraving van den hoogen dijk voor en achter», wat dan ook op zichzelf stapelonzin zou zijn geweest, daar treinen over coupures nog niet anders heen kunnen dan met behulp van bruggen. Ook had de weggraving zich maar tot één kant, den Lho-Seumawé-oever te beperken, daar de pijler op den Idi-oever intact was. De aangegeven middelen zijn toegepast met het resultaat, dat de pijler tot rust is gekomen. Onder de hand was door verschuiving der draagsteenen de beweegbare oplegging weer op haar juiste plaats gebracht, en waren ook de andere gebreken in de aansluiting der landspanningen verholpen door een weinig uit de balkliggers der landspanningen te kappen en het draagmuurtje te herstellen.

In October 1905 kwam men met de voorzieningen gereed; sedert heeft de brug zich goed gehouden, maar voorzichtigheidshalve is in den loop van dit jaar de steenstorting belangrijk verzwaard, terwijl de brug geregeld onder observatie blijft.

Onwaar is het derhalve, dat een der landhoofden — lees pijlers — zou zijn afgebroken en opnieuw opgemetseld, of dat van de vakwerkbrug iets zou zijn afgehakt, laat staan het niet geringe stuk van 70 cM. (zegge zeventig centimeter). Dit laatste zou dan ook maar niet zoo in een wip gegaan zijn. Het eind der hoofdliggers valt 22.5 cM. (twee en twintig en een halve centimeter) buiten het hart der oplegging, zoodat men om de brug 70 cM. in te korten de constructie van de eindvelden geheel zou hebben moeten veranderen.

Evenmin is het waar, dat tegen een uitgaaf van f 1200 zou zijn opgezien; wij zijn hier heusch andere bedragen gewend om voor zoo'n bagatel terug te deinzen, en er is geen enkel proces-verbaal opgemaakt behoeven te worden. Alleen heeft men voor handelend in te grijpen de zaak rijpelijk overwogen. De voorzieningen hebben ten slotte minstens tienmaal meer gekost dan het luttele sommetje door den heer B. genoemd.

Voordat de gebreken der brug aan het licht kwamen, was de dijkkop van den Lho-Seumawé-oever bekleed met een bepleisterde steenbezetting. Toen de dijk deels moest worden weggegraven om de landspanningen aan te brengen, moest eerst die bekleeding worden opgeruimd; het afkomende werd in de rivier geworpen. Met het «cement» uit het verhaal zal waarschijnlijk wel zijn bedoeld het cement, dat in die bekleeding is verwerkt. Hoeveel dat geweest is, is mij niet bekend, maar afgaande op de afmetingen lijkt mij een 50 vaten al heel veel. Dat 800 vaten «op dijk, oevers en landhoofden gesmeerd zouden zijn» als waren wij boterhammen aan het bewerken geweest, is een even groot verzinsel als de rest.

Deze tenlastelegging is bovendien nog aartsdom, want het vervoer en verwerken van 800 vaten zou alleen reeds veel meer dan f 1200 aan werkloon, steenen, grind en zand hebben gekost, en men zou daarmee toch niets hebben kunnen bereiken.

Hetgeen zich heeft voorgedaan, een rivierwaartsche zetting van pijlers, is in den bruggebouw volstrekt geen zeldzaamheid; men raadplege daarover maar eens de vakliteratuur. Toen het evenwel geconstateerd werd is het op rationeele en afdoende wijze bestreden.

De heer B. had toen bovenbehandelde gebeurtenissen voorvielen, Atjeh reeds verlaten en spreekt dus niet uit eigen ervaring, anderen moeten hem hebben ingelicht.

De leering. welke ik uit het artikel van den heer B. heb geput, is iets meer gelijkvloers dan die hij er in tracht te leggen. Ik heb er dan alleen uit geleerd, dat de heer B. en zijn Atjeh-correspondenten voor geen verzinseltjes vervaard zijn, en dat men daarom goed zal doen met zijn sensatieartikelen niet dan met de grootste reserve te aanvaarden.»

Wij zijn benieuwd wat de heer Bosch op dit verweer zal antwoorden.

* * *

De heer C. P. van Hoek zond ons een uitknipsel uit het *Nieuws van den Dag*, bevattende een overgenomen stuk uit de *Locomotief* over de Bali-expeditie. Hij verzoekt ons dit stuk op te nemen als «tegengif» tegen de door ons in onze vorige kroniek gereleveerde artikelen in de *N. R. C.* en *het Vad.* over hetzelfde onderwerp.

«Genoemde overgenomen epistels, zoo schrijft hij, getuigen al zeer weinig van de liefde voor de inlandsche broeders en zusters, waarvan bij sommige gelegenheden soms zoo opgegeven wordt. Ik versta deze liefde — of hoe die sympathie genoemd mag worden — een weinig anders, en voel dan ook terdege het onrecht, dat hen met dergelijke expedities wordt aangedaan.»

Hoewel ons juist gezien deze nadere qualificatie van het «gif» niet duidelijk is, wat hij bedoelt met «tegengif» willen wij zijn verzoek niet weigeren, waaraan hierbij voldaan wordt door de opname van het volgende:

«Uit een correspondentie in de Locomotief van 22 Sept. is het volgende ontleend over den poepoetan:

Den Pasar is gevallen. De telegrammen hebben dit bereids gemeld en daarbij gesproken van een 4tal gesneuvelden aan onzen kant en 11 gewonden, terwijl de Baliërs 400 dooden op het terrein gelaten zouden hebben.

De officieele personen hebben echter goedgevonden — evenals een jaar geleden te Badjowe — bij den 400en dooden Baliër met tellen op te houden; inderdaad zijn minstens 2000 Baliërs gesneuveld.

Den 19den September heeft de radja van Badoeng 's avonds, toen onze troepen bij de poeri van Kesiman

gebivakkeerd waren, zijn drie voornaamste vrouwen gedood en 50-tal andere vrouwen doen dooden, waarna deze allen met het lijk van 's radja's ouderen bro-der, dat sinds 1903 boven de aarde stond, zijn verbrand. In den nacht van 19 op 20 September is de radja met eenige zijner poenggawa's tegen Kesiman opgerukt, en weêr kunnen onze troepen van geluk spreken, dat geen overval van het bivak plaats had. Slechts eens is een 10-tal koeien in vollen ren op den hoofdingang van het bivak te Kesiman losgestormd, blijkbaar door de vijanden opgejaagd om verwarring in het bivak teweeg te brengen; door fakkels te zwaaien, konden de koeien echter gemakkelijk afgeschrikt worden, en anderen overlast deed de vijand ons niet aan.

Den volgenden ochtend te 8 uur rukten de troepen tegen Dèn Pasar op. Steeds door vertoonden zich drommen Baliërs op eenige honderden meters van de troepen, doch weken alle op Dèn Pasar terug. De rand van de dessa was met bamboe doeri versterkt, evenals van de dessa's nabij Dèn Pasar gelegen, en bij de nadering van onze troepen werden enkele lilaschoten gelost, die ons enkele gewonden bezorgden. In de dessa Dèn Pasar gekomen eenige honderden meters van de poeri, ontmoetten onze troepen steeds meer Badoengers, mannen, vrouwen en kinderen met lans en kris gewapend. Eindelijk verscheen de radja van Badoeng zelf buiten zijn poeri, die hij achter zich in brand liet steken; hij was gezeten op een vergulden stoel en werd gedragen op de schouders van 4 getrouwen. Op een 20tal meters van onze troepen gekomen, stak hij zich zijn kris in de borst, terwijl enkele zijner volgelingen nog de wanhopige poging waagden om met de lans vooruit op onze troepen in te rennen, die dan wel als 't ware uit pure zèlfverdediging genoodzaakt waren, hen neer te schieten.

Een driehonderdtal bijwijven van den radja, allen gewapend, deed ook een uitval en kriste zich voor de oogen onzer soldaten, die vaak een traan van medelijden niet konden onderdrukken.

De jongste zoon van den radja van Badoeng kwam het laatst uit de poeri, een bende van 200 lansdragers aanvoerende; ook hij werd door een zijner volgelingen neergestoken, juist op het oogenblik dat hij op aanmaning van een kapitein zijn wapens neerlegde; het knaapje was hoogstens 10 jaar oud.

Het herkennen der lijken door den poengawa van Boelélèng, vrijwillig volgeling van den ass.-res. Schwarz, geschiedde voornamelijk naar de krissen, die bij hen hoorden. De prachtigste exemplaren zijn daarbij buitgemaakt, met gouden boedhabeeldjes als gevest en bezet met edelgesteenten — een rijke aanwinst voor het museum van het Bataviasche Genootschap.

Een correspondent in het *Soer. Hbl.* schrijft omtrent hetzelfde:

Hoe onversaagd ook de vijand optrad, met welk eene zeldzame doodsverachting, met welk een weergaloozen aan waanzin grenzenden moed ook de aanval werd ondernomen, wat vermocht dit alles tegen de salvo's uit onze repeteergeweren?

Weggemaaid werden de vijanden en ontzield lagen allen weldra neder, de vorst, zijne voorname poenggawa's, zijn kinderen. En toen men naderbij kwam en de assistent-resident Schwarz, uit de lijken dat van den vorst uitzocht, toen vond hij den geweldige liggen met verbrijzelden schedel, zijn lijk beschermd door eene penawing, die, zelf zwaar gewond, nog de kracht had met een kris te steken naar ieder, die het lijk van haar meester trachtte te daderen. Met veel moeite werd zij ontwapend.

Het lijk van den vorst werd medegevoerd.

Een oogenblik later en dikke rookwolken, die ten hemel stegen, bewezen dat men de poeri in den brand had gestoken.

Het bivak werd in de poeri betrokken.

Bij het doorzoeken er van vond men op een bed liggend, gekleed in kostbare kains, het lijk van de zuster van den radja, die zich daar zelf had gekrist.

Talrijke krissen met prachtige grepen, ter waarde van wel duizend gulden en meer vielen in onze handen. Alles werd geïnventariseerd. Den volgenden dag reeds keerden de menschen langzamergand in hunne huizen terug en thans is alles pais en vrede.

Alle kampongs werden bezocht en de troepen onthaald op klappers, teboe en dergelijke.

Overal wapperen witte vlagen en we worden tegemoet getreden als verlossers.

Daags na den val van het vorstenhuis hadden twee droeve plechtigheden plaats, nl. het begraven van onze gesneuvelden en het verbranden van de lijken der gevallen vijanden door hunne landgenooten."

In de *Residentiebode* blijft pater F. J. A. van den Donk zich tegen den gouverneur van Curaçao en tegen diens schoolwetnovelle kanten. Een drietal artikelen worden door hem aan dit onderwerp gewijd, alle even fel en heftig van toon. Met de Novelle is hij niet verzoend; de gouverneur krijgt zelfs te hooren, dat de "goede trouw" van Z. Ex. "in den klem" geraakt.

Aan het derde slot-artikel ontleenen wij het volgende:"

"Als toegift vermeld ik nog, dat de Koloniale Raad — gelukkiger dan de Schoolcommissie in 1904 — er in geslaagd is den Gouveaneur de oogen te openen met betrekking tot zijn plannen omtrent hen, die uitsluitend onderwijs geven in de nuttige handwerken. In zijn op het eindverslag gevolgde nota verontschuldigt hij zich — zwijgen is veelal goud — met de bewering, dat hij les geven in naaien en knippen niet als onderwijs in den zin dezer verordening had beschouwd. Deze bewering druischt weer geruchtmakend tegen de werkelijkheid in. Die werkelijkheid is zijn eigen verleden bij het Nederl. Schooltoezicht en zijn huidig optreden als schoolwetgever; zij eischt van hem, dat hij een juist en levendig begrip hebbe van hetgeen hij zelf — zie art. 1 al. 3 — als onderwijs in den zin zijner verordening definieert. En al hadde de levendigheid van dat begrip onder inwerking van tropische hitte geleden, heeft niet de schoolcommissie in den jare 1904 luid genoeg geroepen om het weer wakker te schudden?

Maar het zij zoo; hij heeft niet begrepen wat onderwijs is.

Als ik zie, dat volgens art. 43—2o— voortaan ook op onze buitenscholen twee vakken meer moeten onderwezen worden; n. m. l. de eerste oefeningen van het handteekenen en de beginselen der kennis van de natuur, dan begin ik inderdaad zachtjes aan te gelooven, dat hij er heelemaal niets van begrijpt. Immers de overblijvende vijf vakken geven al meer dan genoeg hooi op den vork van onderwijzers, elk staande voor een klasse van 80 leerlingen, die gewoonlijk als zij schoolkomen al over de acht jaar oud zijn; niet langer dan vier jaar blijven en voortkomen uit zoo'n armoedige omgeving, dat hun de meeste der, bij Nederlandsche kinderen op dien leeftijd al lang aanwezige, algemeene begrippen ontbreken zoodat het verstandsleven van de kinderen der Nederlandsche heide zeker op hooger trap van ontwikkeling staat als ze voor het eerst de school bezoeken, dan dat van onze voor de eerste maal op de banken plaats nemende kinderen der buitenbevolking.

Als men iets van onderwijs afweet, dan schept men liever geen wettelijke gelegenheden om de onderwijzers ten koste der leerlingen te laten ondervinden: *qui trop embrasse mal étreint.*

En op gevaar af van voor het evenbeeld gehouden te worden van den spreukrijken Sancho, den schildknaap van Don Quichote, wil ik er nog even aan herinneren, dat zoo voor wetgevers als voor onderwijzers de spreuk: "in de beperking toont zich de meester" veel behartigenswaardigs bevat.

Ofschoon ik voorzie, dat men mij zelf deze spreuk zal toeroepen, eischt het belang der zaak, dat ik nog even het tyrannieke brandmerke van art. 14 voor de openbare scholen der Bovenwindsche eilanden. Men zal aldaar op die scholen alleen maar Engelsch kunnen onderwijzen als de cursus zes volle jaren duurt en dan nog slechts in de beide hoogste klassen. Maar op die eilanden wordt uitsluitend Engelsch gesproken. Waarom dan niet onder letter d. voor de Bovenwindsche eilanden evenals in de oude Verordening, naast de verplichting van onderricht in de eerste gronden der Nederl. taal, die van onderwijs in het Engelsch gesteld? Met dwangmaatregelen, tegen de economische belangen van een volk in, kweekt men geen liefde voor de Nederl. taal en ondermijnt men de liefde voor het Moederland."

Oost-Indische Berichten.

Het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.*, schrijvende over de Bali-expeditie, zegt o. m.:

"Daar zijn diepten in de ziel van den Aziaat, den mensch uit de Tropen, die wij Westerlingen nimmer zullen vermogen te peilen, al kunnen wij onder zekere omstandigheden er in slagen een vluchtigen blik te werpen in die even door schitterlicht verhelderde duisternis.

Toch, die zelfmoord als middel om beleedigingen en onrecht te wreken, zal ons altijd een raadsel blijven, daar de beweegredenen tot zulk eene daad, de overwegingen die er toe leiden, buiten den kring van onze levensbeschouwing, buiten dien van onze godsdienstige overtuiging, buiten den cirkel van het westersch denken vallen. De Chinees die zich ophangt voor de deur van zijn beleediger, pleegt geen daad van wanhoop, tracht niet te ontsnappen aan een dreigend ongeluk, maar berokkent, naar zijne meening, aan dengeen die hem griefde het grootst mogelijke leed. En dat denkt de laatste ook.

Desgelijks is de schitterende, heroïsche zelfmoord van den Radja van Badoeng geen wanhoopsdaad geweest, geen uitvloeisel van vertwijfeling, van teleurstelling omdat hij de zege niet kon behalen. Van den aanvang wist die Vorst dat hij zou verslagen worden, hij wist dat hij tegen de macht der "Compenie" niet op kon, en hij wilde op zijne wijze zich wreken over een grievend onrecht: door te sterven, door aldus, vrijwillig uit het leven scheidende, zijn beleediger beschaamd te maken. "*Viel lieber den Tod, als ein schimpflich Leben!*"

Het is in de correspondentiën der bladen duidelijk in het licht gesteld, — die van *de Locomotief* zeide het explicite:

"Merkwaardig en voor een Europeaan onbegrijpelijk is dit zoeken van den dood door de Badoengsche grooten op de aartsvaderlijke wijze en zonder ons noemenswaard nadeel toe te brengen. Indien zij gebruik gemaakt hadden van hun geweren en achter hunne muren onze troepen afgewacht hadden, zou de uitslag voor ons zeker ongunstiger geweest zijn."

Zij gelooven dat zij ons op deze wijze grooter nadeel toebrengen dan eenige gesneuvelden en gewonden, en . . . . zij hebben gelijk.

Laat men niet zeggen, aldus besluit het orgaan, dat ons prestige versterkt is door deze bloedige zegepraal, deze menschenslachting. Het is er door verminderd. Zelfs zij die door hun plicht gedwongen, het slachters-werk moesten ten uitvoer brengen, hebben niet gejubeld na de zege, zij gevoelden zich klein tegenover deze supreme manifestatie van Recht tegenover Macht."

Petroleum-nieuws. Omega, de nederlandsche correspondent van de *Sumatra Post*, bezorgt zijn blad de

primeur van het volgende nieuwtje:

»Bij verschillende andere plannen tot uitbreiding van haar bedrijf, overweegt de »Koninklijke« de oprichting van een groote oliefabriek, niet te Pangkalan Brandan of daar in de buurt, maar te Singapore. Dat zou de beste plek zijn als afzetgebied voor hetgeen deze fabriek zal leveren, te weten smeerolie. Het schijnt een product, dat een groote winst belooft.«

De Suikercampagne. Aan de *Locomotief* wordt uit Sidhoardjo van den 25 September het volgende geschreven:

»Eenige alhier en in de omstreken gelegen suikerfabrieken, zooals bijv. Tjandi en Boedoeran, zijn afgemalen en, naar verluidt, hebben ze een flinke productie gemaakt. Porong en Tangoelangin zullen spoedig gereed komen, wel te verstaan, wanneer de regens, die sedert een paar dagen rijkelijk vallen, het snijden en vervoeren van het riet niet bemoeilijken. Van Wonoredjo, Soekaredjo en Alkmaar worden nu de laatste tuinen gesneden. Sadati zal voor medio October wel niet gedaan hebben, wijl ze van wege de veeziekte, nl. wegens gebrek aan transportmiddelen voor riet, een paar weken heeft moeten stoppen. Wanneer de campagne op Pandaän eindigen zal, is nog niet met met zekerheid te zeggen, want van haar p. m. 1400 bouws groote aanplant, rest nog 240 bouws te snijden en ze heeft bovendien nog riet van Tangoelangin te vermalen.«

Een conservenfabriek op Madoera. Van welingelichte zijde verneemt het *Soerab. Hbsbl.* dat er eerstdaags op Madoera een conservenfabriek zal worden opgericht. In den beginne zal alleen gevogelte, zegge de indische vogel »ajam«, worden ingemaakt, die als »poulet de grain« of »chicken« uit blik op de tafel der europeesche gegoeden zal prijken.

De afzet van het product is reeds verzekerd. Het maatschappelijk kapitaal zal f 250.000 bedragen, waarin de afnemer van het gevogelte te Londen voor 10.000 pond sterling, zegge f 120.000 deelneemt. Dit geld is reeds bij een der banken te Soerabaja gestort.

In het *Bat. Nwsbl.* lezen wij o. m. het volgende:

Van officiersvrouwtjes gesproken, wat is zoo'n expeditie of zoo'n excursie — de woorden zijn haast synoniem geworden — toch een last. Haar echtgenooten worden daardoor onttrokken aan allerlei echtelijke plichten en in zaken des huwelijksverbonds gaat het nu eenmaal niet plaatsvervangers te stellen. Mevrouwtje, gewoon om toe te zien dat kokki zich niet al te erg vergrijpt en om meneer z'n bittertje voor 't eten in te schenken, om van andere huiselijke plichten niet te spreken, ziet zich op eenmaal verplaatst in een toestand dat ze voor niemand te zorgen heeft. En als er geen of nog geen kinderen zijn, dan is Leiden in last.

Er is een wakker vrouwtje, ik vind geen vrijheid haar naam te noemen, dat dezen toestand ferm onder de oogen heeft gezien. Toen manlief naar Bali was vertrokken, stapte ze naar een der departementen en vroeg een plaats als klerk. Alles was goed, mits ze maar bezigheid had. En de regeering heeft in deze practische toepassing van het utile dulci bewilligd.

Ik hoop nochtans niet dat het voorbeeld navolging zal vinden. Dames van eenige ontwikkeling en smaak kunnen ook in andere richting nuttig zijn, zonder dat zij misschien een of andere drommel, wellicht een met een gezin, het brood uit den mond stooten. Want daar draait het per saldo op neer: als de luitenantsvrouw geen tijdelijk klerk was geworden, zou een ander die het in negen van de tien gevallen meer noodig heeft, het baantje gekregen hebben. En een klerkenbaantje is toch heusch zoo begeerlijk niet.

Een ruime koffieoogst. Dat het met de koffiecultuur nog niet overal en steeds even slecht gaat, bewijst het feit, lezen wij in de *N. Soer. Ct.*, dat het land Pantjoer, gelegen in de residentie Besoeki, en staande onder het beheer van den bekenden administrateur, den heer T. Ottolander, dit jaar een oogst heeft gemaakt van ruim achtduizend picol. Die opbrengst zal op Java zeker wel niet overtroffen worden.

Een opiumdelict. Uit Semarang werd aan het *Soerb. Hdbl.* van 26 September het volgende geseind:

Door een employé van den chemicaliënhandel Moll en Co., alhier is een aanklacht tegen die firma ingediend, wegens het verkoopen van opiumpreparaten en mengsels voor welk misdrijf genoemde firma vroeger reeds met f 500 beboet werd.

Het vijftigjarig bestaan van de Indische telegraaf. Het zal aan velen waarschijnlijk onbekend zijn, dat op den 23sten October a.s. het gouden feest van de indische telegraaf kan worden gevierd. Op Donderdag den 23en October 1856 kwam de eerste telegraphische verbinding in Nederlandsch-Indië tot stand en werd op dien datum het eerste telegram gewisseld tusschen Weltevreden en Buitenzorg.

Zal dit feit nu onopgemerkt worden voorbijgegaan, vraagt een schrijver in het *Tijdsch voor Post en Telegraaf*, die zich d. W. teekent? De herdenking van dien heuglijken dag mag toch o. i. op de een of andere wijze worden gevierd. Was het niet Nederland, dat bij het vijftigjarig bestaan van zijn telegraaf een gedenkboek uitgaf:deed Zweden of Noorwegen ook niet iets dergelijks?

Het is misschien niet onaardig het een en ander omtrent die eerste telegraaflijn, de pionier-lijn in Indië, te lezen Voor zoover wij uit onze aanteekeningen uit verschillende werken daarover kunnen putten, geven wij hieronder een korte beschrijving van het ontstaan van die eerste lijn en eenige bijzonderheden van de organisatie van den dienst der telegrafie in de eerste jaren van haar bestaan.

Onder het bewind van den gouverneur-generaal Duymaer van Twist werd in het voorjaar van 1855 aan het opperbestuur in Nederland een voorstel ingediend tot den aanleg van eene telegrafische verbinding tusschen Batavia (Weltevreden) en Buitenzorg. Dit voorstel werd, door den minister van koloniën Pahud, warm ondersteund, aan de Staten-Generaal voorgelegd en tevens de wenschelijkheid aangetoond Batavia met Soerabaja en eenige tusschenliggende plaatsen aan den grooten postweg door een telegraaflijn in gemeenschap te brengen. Het opperbestuur keurde de ontwerpen goed en het benoodigde materieel werd den 1en Maart 1856 ontscheept.

Er werden drie ambtenaren voor den nieuwen dienst uit Nederland gezonden, n.l. heer H. L. Jansen, toen ambtenaar aan het hoofdbureau van de rijkstelegraaf, en L. Bosse, oorspronkelijk in dienst bij de telegrafie in Pruisen. De derde ambtenaar was de heer A. A. Meijsenheim Knipschaar, vroeger bij de rekenkamer werkzaam, maar die voor den dienst der telegrafie in Indië geschikt werd geacht, omdat hij zich in zijne vrije uren uit liefhebberij met de toepassing van de electriciteit had bezig gehouden.

Tot chef van den dienst werd de luitenant ter zee Groll met den titel van ingenieur der gouvernements telegrafen benoemd.

Hoewel de last tot den aanleg onmiddellijk was gegeven, kwam hiervan niets of weinig, omdat *het niet geraden werd gevonden in den Westmoesson aan de lijnen te werken, daar de behandeling van den draad bij onweder gevaarlijk en door de dikwijls zware regens de arbeid kostbaar was en weinig vorderde.*

Na eenig sukkelen met de keuze van een goede houtsoort voor de steunpunten, werd door den gouverneur-generaal het gebruik van den kapokboom aanbevolen. De proef gelukte geheel; de boomen waren in overvloed te krijgen à f 1.— per stuk. Deze kapokboomen worden tot den huidigen dag steeds voor steunpunten gebezigd, wel een bewijs voor hunne bruikbaarheid voor dat doel.

Het tarief der telegrammen was het kringentarief en kostte een enkelvoudig telegram (van 10 woorden?) voor den 1en kring van 10 duitsche mijlen f 1.—.

De definitieve regeling van het beheer en de vaststelling van het personeel werd eerst in 1860 vastgesteld, waarbij het beheer werd overgebracht bij den directeur der producten en civiele magazijnen (tegenwoordig der B. O. W.), terwijl aan het hoofd van den dienst kwam een hoofdambtenaar, met den titel van hoofd-ingenieur.

Het personeel bestond toen uit 111 ambtenaren, waaronder 84 telegrafisten, verdeeld in 3 klassen, en 20 leerlingen.

Een schutterij-request. Naar het *Soerab. Hdsbl.* mededeelt, is het volgende request door de padangsche schutters aan den gouverneur-generaal verzonden:

Geven met den meest verschuldigden eerbied te kennen de ondergeteekenden, alle schutters van het korps padangsche schutterij, dat zij met groote ingenomenheid hebben kennis genomen van een bericht, dat bij Uwe Excellentie het voornemen zou bestaan tot opheffing der verschillende schutterskorpsen in Ned.-Indië.

dat het dus overbodig mag genoemd worden, Uwe Excellentie nog te wijzen op de vele oorzaken, waarom bovengenoemd voornemen zoo algemeen met vreugde begroet wordt;

dat het voorts, in verband met de voorgenomen opheffing, grootendeels als nutteloos mag beschouwd worden, ingezetenen van Padang nog verder te plagen met de wekelijksche excercitiën en derzelver aankleve, te meer waar te Padang de oefeningen van 't bandjevol schutters, 't welk nauwelijks aanspraak kan maken op den naam van korps, van dien aard zijn, dat het prestige van den Europeaan daaronder zeer moet lijden. Redenen waarom ondergeteekenden zich eerbiedig tot Uwe Excellentie wenden met het verzoek, den commandant der padangsche schutterij te willen machtigen, de schutterij-oefeningen, in afwachting der algeheele opheffing, te beperken tot de schietoefeningen.

't Welk doende van Uwe Excellentie de dienstwillige dienaren enz.

Misstanden op Atjeh. Sedert enkele dagen ligt op onze schrijftafel zegt het *Nieuws v/d Dag* v. N. I., een brief van een actief dienend officier der infanterie kort geleden uit Atjeh teruggekomen.

We lezen daarin van meer dan rotte toestanden in Atjeh.« Zoo drukt de schrijver zich uit. En hij vervolgt:

»Brieven, briefkaarten en telegrammen op Atjeh zijn »niet geheim; men is als de dood voor correspondentiën »aan dagbladen, waaruit de waarheid blijken kan, van»daar dat ik U niet uit Atjeh schreef. Ik was huiverig »om iets op het papier te stellen. (!! Red.)

»Er is een civiel gezaghebber op Atjeh die geschat »wordt zoowat 20 mille gestolen te hebben aan menage, »gidsen en koelieloonen en opgelegde boeten. Er wordt »onderzoek« naar gedaan. Maar het gaat niet door, hoor »ik. Op last van wien?

»Er zijn Civiele Gezaghebbers geweest die gewoon han»del dreven in cement, kalk en zoo voorts. Zij konden »die artikelen, in hunne funktie, gemakkelijk doen ver»voeren door Gouvernements-stoomers, terwijl de handel »de hooge tarieven der PaketvaartsMaatschappij had te »betalen. De handel maakte er ten slotte door aanhoudende »klachten een eind aan.«

Enz. enz. Sommige mededeelingen houden we *in petto* op verzoek.

Maar we stellen deze vragen:

I. Wie controleert hoeveel boeten worden opgelegd?

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van

FRIEDA VON BULOW.

XI.

Wat was dat?! —

Voor de frischheid stonden alle deuren open. De hanglamp in de hal brandde den ganschen nacht en verspreidde een schemerachtig licht.

Maleen hoorde iets door haar kamer gaan. Het was iemand, die lange stappen nam, en den voet telkens hard neer zette.

Rainer liep zoo niet en de ratten ook niet.

De spookachtige tred nam zijn weg door de deur naar de werkkamer van George!?

Maleen had zich in bed opgericht. Zij zat, badend in zweet, te staren door de tulle van het muskietengordijn, maar zag niets. Zij hoorde nu ook niets meer. Wie was er nu in George's kamer?

Stil gleed zij van het bed af en sloop in nachtgewaad, op bloote voeten, door de cementen gang naar Rainer's kamerdeur, die evenals de andere deuren wijd open stond.

Bijna had zij luid gegild, want haar zachte, marmerwitte teenen waren in aanraking gekomen met een van die snel kruipende, de duisternis zoekende huiskevers, waarvan men in Oengoedja vertelde, dat zij den slapenden de nagels van de voeten knabbelden. — Schrikkelijk!

Doch Maleen hield zich in.

Rainer snurkte, dat men het van verre hooren kon.

Zij bleef in haar spookkostuum op den drempel staan.

„Rainer! Rainer!"

Maar hij snurkte ongestoord verder. Geen kans, hem met gewoon roepen wakker te krijgen.

Zij trad naar zijn ledikant.

Daar lag hij in zijn slaaprok van fijn Engelsch flanel, ontoegedekt op den rug, een beeld van trotsche kracht en diepe rust.

Het speet haar, dat zij dien diepen, gezonden slaap moest verbreken, maar zonder Rainer wist zij zich niet te redden — zij was te bang.

Zij schudde hem aan den schouder.

Nu sloeg hij verwonderd de blauwe oogen op.

„Wat scheelt er aan?"

Zij vertelde het in opgewonden gefluister.

Terstond was hij het bed uit, nam zijn brandend in de kamer staande lamp in de eene, zijn revolver in de andere hand en ging onhoorbaar, doch snel, naar de kamer van George.

Maleen achter hem aan.

Daar ging hij naar binnen.

„Als er nu eens op hem geschoten werd?" dacht Maleen angstig.

Maar daar hoorde zij hem luidop lachen.

Wat dat gelach haar geruststelde! Zij ging hem na.

„'t Is Mucki!" riep Rainer en lachte weer luid en vroolijk!. „De schelm heeft zich van zijn ketting losgemaakt."

Mucki, een nachtaap, zat met zijn langen, harigen staart op George's schrijftafel. Hij zat als een eekhorentje op de achterbeenen en scheurde met zijn korte voorpooten een courant in stukken, wat hij blijkbaar een een kostelijke grap vond.

Rainer had hem kort geleden van een inlander ten geschenke gekregen en trachtte, het potsierlijke, maar schuwe en domme dier tam te maken.

Langzaam, met goede woordjes tegen den vluchteling, naderde Rainer en hield het beestje zijn schouder toe.

Mucki, die met voorliefde op Rainer's schouder zat, tegen zijn hals gedrukt, sprong bereidwillig op en Rainer kon den lederen riem dien hij om het lijf had, grijpen.

Maleen streelde den gevangene en zeide beschaamd: „Maar het klonk als een zware mannenstap!"

„Ja, hij gaat met sprongen, net als een kangeroe," legde Rainer uit. „Hij schiet in de hoogte en komt daarna met beide achterpooten tegelijk zwaar op den grond. De beide voorbeenen blijven in de lucht. Maar wacht, jou deugniet! Morgen breng ik je naar Bibi Maria, aan de Ras Noengua. Die laat je in den tuin overnachten.

Toen Maleen weer rustig achter haar klamboe lag, dacht zij er onwillekeurig weer aan, dat zij juist vandaag Krome verzocht had, Rainer niet om harentwil in Oengoedja te houden.

Als hij hem nu eens wegzond, voordat George terug was, dan moest zij geheel alleen die akelige nachten doorbrengen!

Het was toch goed, bij een sterkere steun te kunnen vinden, en veilig onder bescherming van krachtvolle goedheid te rusten, als een vertrouwend kind.

Zij verlangde plotseling naar haar man.

II. Door wie worden die boeten opgelegd?
III. In wiens zak komt het geld?
IV. Wie controleert dat?
V. Welk lichaam is belast met de comptabiliteit der boeten?

Het is hoog noodig dat naar den »Reuzen-arbeid« op Atjeh eens een geduchte enquête wordt gehouden.

Het *Nieuws van den Dag* melding makende van een ook door ons in de »Pers-Kroniek« geresumeerd artikel van den heer W. Bosch over de toestanden op Atjeh zegt daar o. m. van:

De Heer Bosch besluit met den uitroep die te gelijk iets van een klacht inhoudt tegen de opvolgers van dien verdienstelijken officier:

„Colijn, dat is de man voor Atjeh."

Helaas, ook op dezen zonnigen kant van de Atjehsche zaken wordt al aanstonds weer een diepe schaduw geworpen.

Iemand die toen ter tijd in Atjeh diende, schrijft in het *Bat. Nbl.* dat van het »bevorderen« der getah cultuur geen sprake kan zijn, integendeel, dat het hier gerelateerde weer eens het bewijs levert op welke zwakke grondslagen vele in Atjeh verworven reputatiën soms berusten.

»Inderdaad, zoo zegt die schrijver, bereikte onder het »voortvarend« bewind van onzen tegenwoordigen „Regeeringscommissaris voor de Buitenbezittingen« de getah uitvoer in Tapa Toean een tot dusver ongekend cijfer, dat ook daarna niet meer bereikt werd.

Wat was echter de oorzaak?

Niets anders, dan dat de in economie liefhebbende kapitein, (destijds nog luitenant), wetend hoe de »Generaal„ te Koeta Radja o a. de cijfers van uitvoer van producten tot maatstaf nam ter bepaling van den graad van »pacificatie« van een landstreek, eenvoudig den geheelen natuurlijken getah-rijkdom zijner onderafdeeling uitputte, door op hoogst »economische« wijze de uitroeiing der getah-boomen te bevorderen, waardoor momenteel natuurlijk groote hoeveelheden der grondstof werden uitgevoerd, doch tevens reeds in de naaste toekomst opdroging van deze rijke bron van inkomsten te verwachten was.

Dat was in die jaren in Atjeh *un secret de Polichinelle* en het bereikte resultaat, n.l. het reduceeren van den getah-uitvoer tot nagenoeg nul, werd toen reeds alom geprofeteerd door hen die van de zaken op de hoogte waren« . . . . .

»Ziedaar, zegt het *Nieuws*, wel het tegenwoordige bestuursbeleid op zijn allerscherpst gekarakteriseerd, in de handelingen van een der meest op den voorgrond tredende diedaren ervan.

„Roei desnoods de getah-boomen uit, als zij maar één behoorlijken oogst geven, zoodat wij op »resultaten« kunnen wijzen. Wat nà ons komt, is van later zorg.«

„Desorganiseer geheele corpsen ambtenaren om thans, op dit oogenblik, op het slagen van een ander onderdeel, hetwelk soms zelfs van betrekkelijk ondergeschikt belang is, de aandacht te kunnen vestigen.«

Zoo doet men tegenwoordig. Zoo doen ook mijnbouwmaatschappijen die in de rats zitten, die een obligatieleening moeten plaatsen, of nieuwe aandeelen moeten uitgeven. Die zoeken ook in de mijngangen het beste erts uit, en denken niet aan de toekomst, hoe dan alleen gevaarlijke, onbetrouwbare mijngangen, en niet loonend exploitatie-materiaal overblijft.

Maar de mijnbouw-maatschappijen — vraag het maar aan de Nederlandsch Indische — hebben bij dit stelsel van roofbouw op den duur weinig baat gevonden, en vele jaren lang nà die roofbouwperiode lijden de opvolgers van de toenmalige bestuurders onder de gevolgen van dien wanbeheer.

Wellicht is het systeem voor bestuurszaken gunstiger in zijn uitwerking; maar in elk geval: wie zich aan een ander spiegelt spiegelt, zich zacht.«

West-Indië.

Curaçao. Uit een onlangs in de *Amigoe* opgenomen schrijven namens het hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond tot het bestuur van de groep Nederlandsche Antillen gericht, was reeds gebleken dat de neiging bestond om op de eischen van Curaçao in te gaan. Eene verrassing was het ons dus niet uit het October-nummer van *Neerlandia* te ontwaren, dat dit ook werkelijk is geschied. Wij kunnen niet anders dan ons verheugen over de uitkomst, die voor de kolonie slechts goede vruchten kan dragen bij eendrachtige samenwerking tusschen groeps- en hoofdbestuur, waartoe o. i. alle kans bestaat nu beiden hebben gefaald en de oudere wel wat laat maar dan toch eindelijk zich de wijste toonde. De aangeboden vriendenhand zal op Curaçao zeker gaarne en zonder verdere rancune worden aanvaard, waar men bij nadere overweging wel zal inzien de zaak geheel verkeerd te hebben aangepakt. Maar genoeg daarvan, het geschil is nu zeker wel beëindigd, het voortbestaan der groep Nederlandsche Antillen van het Verbond verzekerd en hierop komt het voor ons alleen aan. Moge de wensch door het hoofdbestuur geuit, dat de arbeid in de groep met toewijding zal worden hervat, vervuld worden. Voorwaarts nu weer! In dit opzicht hebben de mannen van Curaçao hun sporen verdiend.

Phyllomanicus zond ons wederom een artikel, nu voorkomende in de *Maasbode* van den 10den October ll. Wij kunnen den schrijver de geruststellende verzekering geven, dat wij het een eerlijke begrafenis in de papiermand hebben bereid, ten einde ons niet in verzoeking te brengen daarop volledig in te gaan en het tegenovergestelde te bereiken, van wat door P. wordt nagestreefd. Wij zouden hiertoe toch in herhalingen moeten vervallen, die wij echter minder gewenscht achten, daar het ons niet te doen is om hatelijk te wezen, maar fouten aan te toonen, waar redres ons mogelijk voorkomt.

Slechts even willen wij hier releveeren, ter illustratie van P's bewering, dat wij in dit ons noodzakelijk neutraal orgaan een tegenover de katholieke partij op Curaçao partijdig standpunt zouden innemen, dat de quaesties waaromtrent meeningsverschil met curaçaosche bladen onzerzijds viel te constateeren, betroffen: de door ons voorgestane urgentie der waterverschaffing voor Curaçao. met het oog op mogelijke bevordering van den landbouw; het biermede nauw samenhangend Raads-incident; de door ons voorgestane handhaving van het verbod op den wapenuitvoer naar Venezuela; terwijl wij het nu laatstelijk met een curaçaoschen anonymus aan den stok kregen over de door ons niet gebillijkte taktiek van het bestuur der groep Ned. Ant. van het A. N. V. alle zaken, het algemeen belang rakende, zonder dat hierbij van partij-politiek sprake moest kunnen wezen, gelijk wij dan ook wat het derde punt betreft ons verplicht zagen stelling te nemen tegen curaçaosche bladen van verschillende kleur, die allen, met uitzondering van de *Cur. Cour.*, opheffing van het verbod en den vrijen uitvoer van wapenen naar Venezuela weder in eere wilden zien hersteld.

Ons volkomen onpartijdig standpunt meenen wij niet beter te kunnen aantoonen dan door eene verwijzing naar onze houding tegenover den onderwijsstrijd op Curaçao, die hoe belangrijk en gewichtig ook voor de kolonie inmenging onzerzijds absoluut verbood, zoodat we ons dan ook als den 27sten September ll. tot eenvoudige vermelding van feiten moesten bepalen, zonder daarbij onze opinie weer te geven.

Waar P. ons nu toch rauwweg van partijdigheid beschuldigt, omdat wij in zaken, het algemeen belang rakende, er een eigen opinie op na houden, meenen wij tot besluit van deze polemiek, P. den raad te moeten geven zichzelven een spiegel voor te houden, en te vragen of voor de zeker afkeurenswaardige bestrijding van den tegenstander door de *Wekker* in het kamp van dien tegenstander daartoe geen aanleiding wordt gegeven. Dat wij hiermeê niet die curaçaosche bladen bedoelen, die P. meent voor te staan doch alles behalve dient, behoeft o. i. geen betoog.

Suriname. Op de surinaamsche begrooting voor 1907 zien we een memorie-post uitgetrokken voor het toezicht op het gebied tusschen Lawa en Tapanahony, terwijl in de toelichting op de uitgaven voor het politiekorps, vermeld wordt, dat de ondervinding heeft geleerd, dat men met 10 man voor het toezicht op het Lawa-gebied kan volstaan.

Wat men onder toezicht verstaat is ons niet recht duidelijk. Dat het in den zin eener bescherming van bedoelde streken tegen den inval van marandeurs van de overzijde eenig nuttig effect kan sorteeren, bij de huidige voorziening in deze materie, meenen wij gevoegelijk te mogen aannemen, terwijl wij ten overvloede het volgende aan *Onze West* ontleenen:

»De bewaking van de grensdistricten laat alles te wenschen over. Men weet niet eens wat daar gebeurt. En toch is die bewaking zeer noodig, vooral aan de fransche kant, waar men, met het oog op de maatregelen, die in Fransch Guyana thans genomen worden tegen de marandeurs, gevaar loopt voor een invasie van die lieden.

Ook de bewaking van den spoorweg is volgens genoemd blad geheel onvoldoende, dat vernomen heeft, dat daar verbazend veel goud gesmokkeld moet worden.

Onze West acht het dan ook noodig de politie in de districten uit te breiden en verschillende nieuwe posten te vestigen, en geeft hiertoe, bij eene beschouwing over de opheffing van het fort Nieuw-Amsterdam aan de hand de geheele militaire bezetting van Suriname af te schaffen.

»Eene afschaffing van de troepenmacht en van de schutterij in Suriname, mits gepaard gaande met eene belangrijke uitbreiding en reorganisatie van het politiekorps, de oprichting van vrijwillige schietvereenigingen en met behoud ook van de gewapende burgermacht in de districten, zou o.i. in elk opzicht in het belang zijn zoowel van de kolonie als van het moederland,« schreef het blad.

Wij meenen in elk geval te moeten blijven aandringen op versterking van het politiekorps en voorziening in de behoeften van maatregelen tegen het goud smokkelen op ons gebied te nemen. Men zij op zijne hoede opdat niet Suriname het tooneel worde, waarop zich feiten zullen afspelen als die, welke in de goudvelden van Fransch-Guyana vielen waar te nemen, totdat men er nu een stokje voor gaat steken.

Waar in Suriname ook een stokje voor moet worden gestoken is blijkbaar de frauduleuze wijze, die balata-collectors er op na houden, om hun arbeiders het loon voor hun werken te onthouden. Die collectors steken dikwerf diep in de schuld bij de handelskantoren voor genoten voorschotten en wanneer de arbeiders dan het gewonnen product inleveren krijgen ze maar al te vaak te hooren, dat de collector, die hen inhuurde en het product aan bedoelde kantoren afleverde, geen geld heeft, daar de opbrengst in mindering van zijn voorschot komt.

Onze West dringt terecht aan op de overweging of tegenover de bestaande waarborgen voor de naleving der werkovereenkomst van de zijde der arbeiders niet een waarborg aan de andere zijde dient gesteld voor de betaling van het arbeidsloon.

»Wij kennen voorbeelden van hollandsche, engelsche en amerikaansche ondernemers, die kalm de kolonie verlieten zonder hunne arbeiders te betalen, nadat zij te voren het product te gelde hadden gemaakt.«

De reinste uitbuiting dus.

Van den eenen dag op den anderen had Maleen haar voorgenomen bezoek bij mademoiselle d'Eltville uitgesteld. In den voormiddag was het te warm en zeide zij: tegen den avond. Tegen den avond kwamen er evenwel dagelijks bezoekers, waardoor zij verhinderd werd, uit te gaan.

Ook thans, in de afwezigheid van den heer des huizes, was haar hal de verzamelplaats van de »Gesellschaft." Hier kwam de »openbare meening" tot stand.

Dat was juist, zooals zij het wilde, en Krome wilde het ook zoo. Zij vermeed echter, sinds die eerste dagen van zijn terugkeer, alle samenzijn met Krome. Hij scheen haar te begrijpen, en maakte het haar niet moeielijk.

Nu en dan echter, als hij met anderen in haar hal zat, was hij prikkelbaar en ontstemd. Dan kon hij plotseling opstaan en, zonder een woord te zeggen, het gezelschap verlaten.

Zij zag hem dan met een onverschillig gezicht gaan, en zette ongestoord het gesprek met de andere gasten voort.

Maar in haar gemoed? Och, hoe riep haar hart er naar, hem terug te houden en al die anderen in zijn plaats te laten heengaan!

Zij wist niet, hoe gevaarlijk het zelfs was, hem op armslengte afstand te houden!

Op een morgen besloot zij kort en goed, het reeds zoo lang uitgestelde bezoek bij freule d'Eltville te gaan afleggen.

De deurwachter, van het oude, steenen huis, dat mademoiselle d'Eltville bewoonde, zeide haar, dat de bibi in de apotheek met zieken bezig was, en dat zij zich daarin nooit liet storen.

Niettemin liet Maleen zich toch aandienen.

Zij stond in het wit-gepleisterde, met bonte matten belegde voorhuis, en wachtte.

Daar hoorde zij in een zijkamer, waarvan de deur open stond, iemand snikken.

Zij naderde stil de deur en keek naar binnen.

Daar stond aan het kleine, getraliede venster, een jong meisje, in europeesche kleeding, met het gelaat in de handen, hartstochtelijk te weenen.

Dat ravenzwart haar . . . . dat fijne halsje, gebogen als de stengel van een bloem . . . . het was Marie Beta.

Maleen ging naar haar toe.

»Kindlief! Marie! Waarom heb je zoo'n verdriet?«

Marie wendde zich af en snikte nog wilder.

Maleen legde haar handen op de smalle, jonge schouders van het meisje en trachtte haar bemoedigend toe te spreken. Maar dat had eerder een opwindende uitwerking, dan een kalmeerende.

Maleen ging naar de vestibule terug.

De deurwachter, die tamelijk goed fransch sprak, kwam weldra terug.

»Als Madame zoo goed wil zijn . . . .«

Hij bracht Maleen naar de zoogenaamde apotheek. Hier zat Joséphine d'Eltville op een laag houten bankje een negervoet te verbinden, met welke bezigheid zij zonder een oogenblik op te houden, voortging.

»Zie dien braven jongen eens,« sprak zij tot Maleen. »Deze kankerende wond gaat tot op het been, en het propje watten, dat ik er in doe, is in iets scherps gedrenkt. Hij moet er veel pijn van hebben, maar hij laat geen geluid hooren.«

Maleen overwon haar gevoel van afkeer en bekeek de afzichtelijke wonde.

»Kan dat weer beter worden?« vroeg zij zacht.

»O, ja. Die zwartjes hebben een wonderbaarlijk snel genezende huid. Dat komt, doordat zij niets van zwakke zenuwen weten, als, wij zwakke Europeanen, niet waar!?«

»Intusschen gaan de zwartjes voor laf door!«

»Zij weten zich niet te verweren, zij handelen zonder oordeel,« antwoordde mademoiselle. »Daarom verliezen zij het hoofd tegenover een gevaar, dat zij niet weten te weerstaan. In het gelaten doorstaan van pijnen zijn zij daarentegen ware stoïcijnen.

Mademoiselle d'Eltville nam uit een mand, die naast haar stond een linnen zwachtel en wikkelde dien met vaardige handen om den voet.

»Bass, [1]) Amidi.«

De neger antwoordde op erkentelijken toon: »Ashanti. Koaheri, Bibi [2]) en hinkte weg.

Terstond daarop verscheen een andere patient, ditmaal een knaap van hoogstens zeven jaar.

Joséphine d'Eltville's stem nam een zachten toon aan.

»Wel, mijn kleine Zwedi?

Zij nam het kind bij de hand, ging met hem naar een muurkast, nam een fleschje aconiet er uit en een druppelglaasje, waarmee zij het kind in de beide oogen behandelde, die nu van tranen overliepen.

Het kind hield zich heel dapper.

Op hem volgde een negerin.

Ook bij haar waren leelijke zweren te reinigen en te verbinden.

»Daaraan lijden zij meestal,« zeide mademoiselle d'Eltville. »De oorzaak is een liederlijk leven en verwaarloozing van uitwendige kwetsuren. Zij laten vuil en insecten komen bij ongevaarlijke wonden, totdat zij boosaardig worden. Maar kwalen, waaraan iedere Europeaan zou sterven, komen zij heel goed te boven«.

1) Zoo is het goed.
2) Ashanti = dank u. Koaheri = vaarwel.

(*Wordt vervolgd*).

Van Vreemde Koloniën.

Een historisch adres. De eerste October ll. was voor Britsch-Indië een hoogst gewichtige dag. Toen werd te Simla, de zomerresidentie van den onderkoning, door lord Minto de deputatie ontvangen, die hem het adres zou komen overhandigen, waarin de Mohamedanen van Britsch-Indië hunne wenschen kenbaar maakten in dezen tijd van politiek geharrewar, waarin zij vreesden dat, tengevolge van hunne onthouding van de politieke agitatie in het land, hunne belangen zouden worden achtergesteld bij die van het meer rumoerig deel van Indië's volkeren. Die vrees reeds verwezenlijkt in de achterstelling van heden, nu in de verschillende reeds bestaande vertegenwoordigende lichamen in het land aan het mohamedaansch element een niet aan zijne belangrijkheid evenredig deel is weggelegd kreeg nog meer voedsel door het aan sir Bampfijlde Fuller, eersten gouverneur der nieuwe provincie Oost-Bengalen en Assam op diens verzoek verleend ontslag, waardoor aan de, van Calcutta uitgaande agitatie tegen de verdeeling van Bengalen, waarbij het mohamedaansche element zich had neergelegd, van overheidswege werd tegemoet gekomen. Deze tegemoetkomende houding tegenover hunne roerige niet-mohamedaansche landgenooten drong de Mohamedanen van Indië, die sir Fuller leede zijn post te Dakka zagen neerleggen, waar hij het vertrouwen had hunner geloofsgenooten tot handelen, nu aan eene Commissie van bestuurswege de opdracht werd gegeven eene reorganisatie uit te werken van de wetgevende lichamen in de verschillende provinciën en in de hoofdstad van het land, waarbij aan het inlandsch element een grooter aandeel zou worden toegekend. De vrees nu dat dit meerdere grootendeels zoo niet geheel aan de anders geloovigen zou ten goede komen en hunne belangen nog verder in het gedrang zouden geraken, stelde de leiders der mohamedaansche wereld van Pesjawoer tot Madras in beweging en in weinige weken tijds was de overeenstemming verkregen betreffende het aan te bieden adres en dit voorzien van duizenden handteekeningen der voornaamsten uit de engelsch-indische islamitische gemeente.

Nadat nu nog te Lucknow de laatste akte van het voorspel was afgespeeld en door eene daar bescheiden conferentie van mohamedaansche gedelegeerden onder voorzitterschap van den advocaat Moulvi Rafiudin Ahmed, de deputatie van 41 voor de aanbiedig van het adres was gekozen, kon hiertoe na verkregen toestemming van den onderkoning den 1sten October ll. worden overgegaan.

De ontvangst der deputatie, uit alle windstreken van het groote britsch-indische rijk samengestroomd, had plaats in de balzaal van het onderkoninklijk paleis, waar klokslag elf uur ook de onderkoning verscheen, voorafgegaan door zijn staf, en op den dais plaats nam, alwaar de leider der deputatie, sir Sultan Mahomed Shah Aga Khan van Bombay zijne opwachting bij lord Minto maakte, die zich vervolgens door den Aga Khan liet rondleiden door de zaal, voor de voorstelling van de verschillende leden der deputatie, waaronder — zeker een typisch feit — zich ook een officier in werkelijken dienst, luitenant Malik Omar Hayat van het 10de regiment lanciers van Tiwana van den prins van Wales bevond.

Deze voorstelling afgeloopen zijnde, trad de khalifa van Patiala, lid van den staatsraad van dat inlandsche rijk, uit de groep der deputatie naar voren, om vergunning te verzoeken voor de aanbieding van het adres, dat daarop door den Aga Khan werd voorgelezen.

Dezen zien we in de *Times of India* van den 8sten October ll. bij het verslag van deze merkwaardige samenkomst, afgebeeld als een kranige, martiale verschijning, de los omgeslagen schoudermantel versierd met de insignieën van het grootkruis van de orde van het Indische Keizerrijk, het hoofd gedekt met de voor mohamedaansche volkeren van Midden-Azië typische muts, waaronder een paar oogen vrij en frank de wereld inkijkende, het geheel van zelfbewustheid getuigend.

Zelfbewust was ook de grondtoon van het, door den Aga Khan ten gehoore gebracht adres van britsch-indische Mohamedanen. Dit in zijn geheel weer te geven verbiedt ons de beschikbare ruimte. Wij zullen dus volstaan met daaruit eenige aanhalingen te doen.

Zoo, wanneer na aan het britsch gezag recht te hebben laten wedervaren voor den vrede in het land, de meerdere veiligheid, de persoonlijke vrijheid en de godsdienstige vrijheid, onder dat gezag gewaarborgd, het adres gewaagt van de strekking om aan de menschen van het land medezeggenschap te geven in aangelegenheden, hun belangen rakende, een medezeggenschap eerlang wellicht nog uit te breiden, en die het aanleiding geeft de positie van den Islam in Britsch-Indië nader aan te duiden als volgt:

»De Mohamedanen van Indië stellen volgens de volks telling van 1901 meer dan 62 millioenen, of tusschen één vierde en één vijfde van de totale bevolking van Zijner Majesteit's gebied in Indië, en wanneer men van het totaal nog aftrekt het onbeschaafde deel der bevolking, onder de rubrieken van animisten en andere lagere godsdiensten samengevat, zoowel als die klassen, die gemeenlijk tot de Hindoes worden gerekend, maar eigenlijk gezegd in het geheel geen Hindoes zijn, wordt de verhouding van de Mohammedanen tot de hindoesche meerderheid nog veel grooter. Wij wenschen daarvoor in overweging te mogen geven, dat onder eenig stelsel van vertegenwoordiging, uitgebreid of beperkt, eene gemeenschap, talrijker dan het totale zielental van eene der groote Europeesche mogendheden, Rusland uitgezonderd, billijkerwijze aanspraak mag maken op evenredige erkenning als belangrijken factor in den Staat.”

Maar het adres gaat nog verder, het wil dat, in eenige soort van vertegenwoordiging, het aandeel, aan de mohamedaansche gemeenschap toe te kennen, niet alleen afhankelijk gesteld worde van de numerieke sterkte, maar dat daartoe ook rekening worde gehouden met »hunne politieke belangrijkheid en de waarde van hun aandeel in de verdediging van het rijk.” »En, gaat het adres dan voort, »Wij hopen ook dat Uwe Excellentie in dit verband rekening zal houden met de positie, welke zij weinig meer dan honderd jaren geleden in Indië innamen, waarvan de overleveringen natuurlijk nog in hunne herinneringen voortleven.«

Typisch is ook de volgende zinsnede in het adres:

»Wij hopen dat Uwe Excellentie ons zal vergeven, wanneer wij al dadelijk opmerken dat vertegenwoordigende instellingen van het Europeesch type iets nieuws zijn voor het indische volk — velen der meest bedachtzame leden onzer gemeenschap meenen inderdaad dat de grootste zorg, voorzichtigheid en beho dzaamheid zullen moeten worden betracht, wil men de instellingen met goeden uitslag doen aanpassen aan de politieke, godsdienstige en maatschappelijke toestanden in Indië en dat bij het ontbreken van zulke zorg en behoedzaamheid de overname dier instellingen er toe kan leiden om onder andere kwaden onze nationale belangen aan de genade van een onsympathieke meerderheid over te leveren. Sedert echter onze heerschers, als gevolg van uit onheugelijke tijden stammende aanleg en overleveringen, het goed gevonden hebben aan deze instellingen een steeds belangrijker plaats in het bestier van dit land in te ruimen, kunnen wij Mohamedanen, ter wille onzer eigen nationale belangen, niet langer ons onthouden van deelname aan de toestanden, waartoe deze politiek heeft aanleiding gegeven.”

Het adres verlangt dan dat daar, waar verkiezingen moeten worden gehouden aan de Mohamedanen als zelfstandige gemeenschap de keuze des eigen vertegenwoordigers worde gelaten, zoodat bv. niet als thans in plaatsen met eene Hindoe-meerderheid maar een talrijke mohamedaansche minderheid, slechts die mohamedaansche candidaten kans van slagen hebben, die in alle opzichten aan den leiband der meerderheid willen loopen.

»Het is waar, zegt het adres, dat wij vele en hooge belangen gemeen hebben met onze Hindoe-landgenooten, en het zal ons steeds de meeste voldoening schenken deze belangen gewaarborgd te zien, door de aanwezigheid in onze wetgevende lichamen van bekwame voorstanders dezer belangen, onverschillig van welke nationaliteit. Maar het kan niet ontkend, dat wij Mohamedanen een afzonderlijke gemeenschap uitmaken met eigen belangen, die niet door de andere worden gedeeld, en deze belangen hebben tot nu toe geleden door het feit, dat zij niet evenredig vertegenwoordigd zijn tot in die provinciën zelfs, waar de Mohamedanen bepaaldelijk de meerderheid der bevolking uitmaken.”

Het adres wijst er dan op dat bij de verschillende diensten, zoo in ambtenaarskringen als in de inferieure betrekkingen een onevenredig klein aantal Mohamedanen is geplaatst. Vroeger heette het, dat er zoo weinig Mohamedanen daartoe in aanmerking konden komen door hun achterlijkheid op het gebied van onderwijs. Nu dit motief is weggevallen en voldoende stof onder de Mohamedanen aanwezig is gaat men de eischen weder hooger stellen.

»Wij mogen, zegt het adres, in dit verband er ook wel op wijzen dat het streven van het mohamedaansche onderwijs vanaf het begin der onderwijs-beweging onder hen in de eerste plaats op karaktervorming is gericht, en deze wagen wij te onderstellen is van grooter gewicht dan enkel verstandelijke bekwaamheid om iemand tot een goed ambtenaar te maken.”

Het adres vraagt dan meer mohamedaansche rechters ook in de hoogere rangen, een deugdelijke vertegenwoorging in de gemeente- en districtsraden, de eerste sporten geheeten op de ladder van zelfbestuur ook in de senaten der indische hoogescholen. Voorts bespreekt het de provinciale raden of wetgevende lichamen, waartoe het in overweging geeft de keuze der mohamedaansche leden te laten aan een kiescollege, bestaande uit de groote mohamedaansche landeigenaars, rechtsgeleerden, kooplieden en vertegenwoordigers van andere gewichtige belangen, de mohamedaansche leden van districts- en gemeenteraden, en de mohamedaansche gegradueerden van hoogescholen na een tijdperk b. v. van vijf jaren na het verlaten der hoogeschool.

Voor den wetgevenden raad van Engelsch-Indië zou een overeenkomstig kiescollege moeten worden ingesteld, waartoe dan evenwel ook de mohamedaansche leden der provinciale raden zouden behooren. In elk geval wordt wat het aantal mohamedaansche leden van dezen raad betreft, gevraagd dat zij nimmer een onbeduidende minderheid zullen uitmaken.

Eindelijk wordt den onderkoning verzocht, dat deze stappen doe om de Mohamedanen te steunen ten aanzien van de voorgenomen oprichting eener mohamedaansche universiteit.

Mocht bij de ontwikkeling van den gang van zaken in Indië met deze wenschen rekening worden gehouden dan geeft het adres de verzekering, dat daardoor de grondslag hechter zal worden der onveranderlijke trouw aan den troon, en het fundament zal worden gelegd van den politieken vooruitgang en de nationale welvaart van het mohamedaansche deel der bevolking.

In zijn antwoord op het adres betoogde lord Minto dat van overheidswege steeds er naar was gestreefd om de Mohamedanen in de gelegenheid te stellen zich voor de openbare diensten te bekwamen; hierbij o. a. wijzende op wat zijn voorvader, lord Minto, in 1811 deed en de woorden aanhalende door Sir Syed Ahmed Khan in Juli 1877 tot lord Lytton gesproken, toen deze den eersten steen legde voor het Aligarh College, waarin sir Syed gewag maakte van de sympathie en den steun van overheidswege ondervonden voor de verwezenlijking van dit zijn levensdoel.

De onderkoning gaf de verzekering, dat het mohamedaansch element even vast als te voren kon bouwen op britsche rechtvaardigheid en »fair play« bij de waardeering van de loyaliteit, en tot waarborg van de belangen der Mohamedanen.

Gij hebt, sprak lord Minto daarop, u tot mij gewend op een tijdstip, dat de politieke barometer op veranderlijk staat. Wij allen gevoelen dat het dwaas zou wezen te trachten zulks te ontkennen. Hopen en eerzuchten, nieuw voor Indië, doen zich gevoelen. Wij kunnen die niet over het hoofd zien, wij zouden verkeerd doen zoo we dat wel wilden, maar waar komt al die onrust uit voort? Niet uit ontevredenheid van millioenen, zuchtend onder een wanbeheer — ik tart iemand, wie ook dit in eerlijkheid te beweren — niet uit een opstand van een ontevreden volk. Zij is het gevolg van de meerdere ontwikkeling, die tot nu toe slechts aan een klein deel der bevolking ten deel viel, waartoe het britsch gezag het zaad heeft gezaaid, en de vruchten waarvan het britsch gezag thans doende is te koesteren en te bestieren. De oogst, die wij nu vergaren, moge ons zorgen brengen, het westersche zaad moge niet geheel passend zijn voor de eischen van het indische volk, maar de oogst der opvoeding zal, terwijl de jaren voorbijgaan, steeds grooter worden en de heilzaamheid van het voedsel zal afhangen van zorgvol bestier en verdeeling der voortbrengselen van onzen arbeid.

Lord Minto erkende, dat ook zijnerzijds bezwaren bestonden tegen het overbrengen van westersche politieke leerwijzen op indischen bodem, tegen het overplanten daar der heele politieke machinerie van het westen.

Ten slotte beloofde lord Minto, waar het eigenlijk op aankwam, dat het adres in handen zou worden gesteld, van de hiervoren reeds genoemde reorganisatie-commissie.

De Pax Britannica schijnt dus verzekerd. Divide et impera! De toenadering tusschen Mohamedanen en Hindoes waarvan op het Indisch Nationaal Congres van 1905 bleek, toen voor het eerst Mohamedanen deelnamen, zal door dezen stap van mohamedaansche zijde zeker niet worden bevorderd!

INGEZONDEN.

Den Haag 24 Oct. 1906.

Geachte Redactie!

Als abonné van Uw blad nam ik met belangstelling kennis van hetgeen in de nummers van 30 Augustus en 4 October jl. over het aanhangig geschil tusschen het Hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond en het groepsbestuur der Ned. Antillen naar aanleiding van het stuk »Het verval van Curaçao« voorkomt.

Daar bovenbedoeld Hoofdbestuur mij niet in de gelegengesteld heeft om mijn verweer door plaatsing in het Octobernummer van Neerlandia ter kennis te brengen van de lezers van zijn orgaan, neem ik de vrijheid een beroep te doen op Uwe welwillendheid door U beleefd te verzoeken bijgaand stuk in Uw blad op te nemen, aangezien het dan toch onder de oogen van het publiek in de Kolonie Curaçao zal komen.

U bij voorbaat dank zeggende voor Uwe bereidwilligheid teeken ik mij

Hoogachtend,

Uw dw. dr.

A. E. J. VAN DEN BRANDHOF.

—

In het Octobernummer van »Neerlandia«, orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, is een brief opgenomen van het groepsbestuur der Nederlandsche Antillen aan het hoofdbestuur van genoemd Verbond, alsmede het verslag eener algemeene vergadering van die groep, een en ander betreffende het bekende stuk in het Februarinummer van »Neerlandia«.

Daar naar aanleiding van de plaatsing van het stuk mijne handelwijze als vertegenwoordiger dier groep in het Hoofdbestuur heftig is aangevallen, achtte ik het wenschelijk mijn standpunt in dezen toe te lichten in een brief aan het Hoofdbestuur, waarvoor ik plaatsing in »Neerlandia« verzocht, ingeval bovengenoemde stukken daarin werden opgenomen.

Het Hoofdbestuur heeft gemeend tegenover het Groepsbestuur amende honorable te moeten maken en nam ter volledige beëindiging van het geschil de bovenbedoelde stukken op.

Om dezelfde reden achtte het Hoofdbestuur de opname van mijn verweer in »Neerlandia« niet wenschelijk.

Mag ik daarom een beroep doen op Uwe welwillende medewerking door in Uw blad opname te verzoeken van het navolgende:

Het heeft mij in de eerste plaats verwonderd, dat het Groepsbestuur er mij een grief van schijnt te maken, dat ik bij de plaatsing van het artikel »Het verval van Curaçao« niet aan dit bestuur mijn houding heb verklaard of mij later verantwoord.

Wat betreft het eerste: het Groepsbestuur heeft zich bij zijn eigen handelingen steeds bijzonder los gevoeld van zijn vertegenwoordiger. Zoolang ik Vertegenwoordiger was, heeft het Groepsbestuur mij nooit om eenig advies gevraagd, nooit een opdracht gegeven, nooit kennis

gegeven van zijne handelingen, kortom mij nooit in iets gekend.

Waarom van mij dan een tegenovergestelde houding verwacht? Wat het laatste aangaat, het Groepsbestuur had mij te rechter tijd daartoe in de gelegenheid behooren te stellen, inplaats van, zooals het deed mij enkel op zijn eigen oordeel te ontslaan, zonder mij zelfs de minste gelegenheid te hebben gegeven om mij te verdedigen of te verklaren, ofschoon dit recht, zooals de heer J. H. B. Hellmund op de Algemeene Vergadering van den 28en Maart d.j. terecht opmerkte, zelfs aan den grootsten misdadiger toegekend wordt.

Ook nadat het Hoofdbestuur, aan welks oordeel in deze toch wel eenig gewicht te hechten was, telegrafisch mijne houding onberispelijk genoemd en tot afwachten geadviseerd had, meende het Groepsbestuur bij zijn besluit te moeten volharden, zonder te luisteren naar de stem van die leden, die eerst mijne verdediging wilden hooren.

De nadrukkelijke verklaring van het Hoofdbestuur ten mijnen gunste zoude ongetwijfeld in Nederland en overal elders voldoende zijn geweest om twijfel over de correctheid mijner houding weg te nemen en achtte ik het dus volkomen overbodig mij nogeens zelf te verdedigen.

Niet ook aan mij, doch alleen aan den Algem. Secretaris werd telegrafisch mijn ontslag gemeld, dat mij slechts door de beleefdheid van ZEd. bekend werd. Ik kreeg ongeveer drie weken later een kort briefje van het Groepsbestuur, inhoudende mijn ontslag, zonder eenige opgave van redenen daarvoor.

Waar het groepsbestnur mij ongehoord veroordeelde, dus zonder mijn verdediging af te wachten, of mij zelfs later daarnaar te vragen, is het allerzonderlingst, dat het mij nu van het ontbreken daarvan een grief maakt.

In bovenbedoelde Algemeene Vergadering werd, als voornaamste bewijs tegen mij, aangevoerd eene *vertrouwelijke* mededeeling.

Het Groepsbestuur, dat bij dit geheele geval zooveel gewicht legt op het in acht nemen van allerlei vormen, schijnt het bedenkelijke van deze handelwijze niet te hebben ingezien.

Toen mij een lid van het Hoofdbestuur over de plaatsing raadpleegde, heb ik aanvankelijk daartegen bezwaar gemaakt en haar beslist ontraden.

Ik moest hem echter later toegeven, dat het Curaçaonummer — achteraf beschouwd — wel wat eenzijdig was samengesteld en dat daarom den schrijver van het stuk de door hem gewenschte gelegenheid om zijne afwijkende zienswijze uiteen te zetten, niet mocht worden onthouden.

Ik heb toen gezorgd, dat dit ingezonden stuk zooveel mogelijk gezuiverd werd van wat niet meer op den tegenwoordigen tijd van toepassing of beslist verkeerd was. Dit neemt niet weg, dat — achteraf beschouwd — het beter ware geweest nog enkele zinsneden in het bewuste artikel weg te laten, doch als men zich er toe zet om een dergelijk stuk te snoeien en te wijzigen, is het toch volkomen menschelijk, dat men er toe komt om niet meer dan het noodzakelijkste te veranderen, en er nog wel eens iets doorglipt, dat beter achterwege ware gebleven.

Ook heb ik gemeend hierbij des schrijvers opvattingen zooveel mogelijk te moeten eerbiedigen en hem aan het woord te moeten laten, ook omdat ieder ander de gelegenheid tot bestrijding zou gegeven worden.

Dat bedoeld Bestuurslid uit het een en ander opgemaakt heeft, dat ik den inhoud van het zoo gewijzigde stuk *geheel en al* als *juist* zou erkend en plaatsing zelf *zeer gewenscht* zou gevonden hebben, moet aan een misverstand te wijten zijn.

In de plaatsing van het stuk heb ik *ten slotte* moeten toestemmen, omdat ik moest toegeven, dat vrije gedachtenwisseling over Nederlandsche toestanden niet mag worden gesmoord en, dat voor Curaçao hetzelfde behoort te gelden.

Als lid van het Hoofdbestuur moest ik mij op een strikt onpartijdig standpunt plaatsen en den schrijver op zijn manier zijne meening laten zeggen.

Overigens komt het mij voor, dat de tegen het artikel geuite grieven sterk overdreven zijn, al kan ik, na de hartstochtelijke uitingen van uit Curaçao — achteraf beschouwd — niet ontkennen, dat het beter en voorzichtiger ware geweest, wanneer de schrijver op sommige plaatsen o.a. in het begin, zich in minder sterke of harde bewoordingen had uitgelaten.

Hoewel er genoeg personen zijn, die er zich minder van aantrekken, kan ik mij intusschen wel voorstellen, dat er menschen zijn, die zich pijnlijk getroffen gevoelen over de wijze van spreken, die sommige Curaçaoënaars hebben over Hollanders, nog wel in hun bijzijn en over het woord Macamba, waarmede zij worden aangeduid, terwijl men andere volken noemt naar het land, waartoe zij behooren.

Voor den Hollander is het woord Macamba nu bepaald geen lievelingsnaam en ook niet direct een bewijs van sympathie.

Waar de schrijver een teekening geeft van een tamelijk veelvuldig voorkomend type van Curaçaoënaars, zoeken velen er een aanklacht in tegen zichzelf. Men leest er nog telkens in, wat er m. i. niet in staat, Het Curaçaosche meisje is h. i. beleedigd, want er zou dan staan, dat zij zichzelf niet acht en niet uit liefde trouwt, doch voor de kans meer van de wereld te zien. Ik meende er niet anders in te mogen lezen, dan dat het eenige, wat h. i. de Hollander, bij overigens gelijke hoedanigheden, voor heeft boven den Curaçaoënaar: is de kans voor zijn vrouw meer van de wereld te zien.

Dit is een bloote waardeering van de levensomstandigheden, die het huwelijk medebrengt en heeft niets te maken met liefde. Als men in Nederland vaak hoort zeggen: een huwelijk met een zeeofficier heeft tegen zich, dat hij zoo vaak en langdurig van huis is, kan men er evenmin uit opmaken, dat dit een reden zou zijn, waarom een meisje, dat een zeeofficier lief heeft, daarom niet met hem zou trouwen.

En als men hoort zeggen: het eenige, dat het huwelijk met een Oost-Indisch ambtenaar voor heeft, boven dat met een Nederlandsch ambtenaar, is het betere materieele leven, zal toch niemand het in zijn hoofd krijgen, daaruit te moeten opmaken, dat een meisje, dat met een Indisch ambtenaar trouwt, dit enkel en alleen doet voor dit betere materieele leven.

Met dergelijke verkeerde uitleggingen toont men slechts, dat men bepaald het slechte wil vinden.

Ik zelf heb bij de lezing van het stuk ook alleen den indruk gekregen, dat er in bedoeld is: de gemiddelde teekening te geven, maar geen oogenblik is het in mij opgekomen, dat onder de minder gunstig beschreven typen, *alle of* zelfs verreweg de *meeste* Curaçaoënaars zouden worden gerekend.

Ik verbaasde mij dan ook sterk onder de opgewonden protesteerenden nog namen aan te treffen, die men er niet zou verwachten.

Wanneer, zooals het Groepsbestuur en anderen het laten voorkomen, het bewuste stuk van A tot Z onwaar is, waarom zich die zaak dan zoo aangetrokken? Mij dunkt een schouderophalen was dan voldoende geweest of tot overmaat van voorzichtigheid een *kalm, waardig* protest.

Voor zoover ik weet, heeft de schrijver het stuk samengesteld uit gegevens uit den omgang met Curaçaoenaars verkregen.

Ik kan er aan toevoegen, dat menschen, die ik bevoegden noem, en die langer in de kolonie Curaçao geweest zijn dan ik, mij ronduit hebben verklaard, dat er zeer veel in voorkomt, dat volkomen waar is, al is de toon van het stuk wat scherp.

Hoe menigmaal worden ook in Nederland toestanden scherp gehekeld, zonder dat men zich daarvoor opwindt.

Het doel van dit schrijven was uitsluitend mijne houding in deze zaak toe te lichten, op eventueel geschrijf daartegen zal ik dus in geen geval antwoorden.

U mijn dank betuigende voor de verleende plaatsruimte.

Hoogachtend,

Uw dw. dr.

A. E. J. v. d. Brandhof.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië. 1906. No. 22.

Regeering en pers, door M. van Geuns. — Koloniale romans. (Een Indisch huwelijk van C. A. A. van Heekeren), door F. P. H. Prick van Wely. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël. — De Commandant der Bali-expeditie (met foto's). — Het vertrek der troepen van Tandjong Priok (met foto's). — De landing der troepen bij Sanoer (met foto's). — Pasir Gambir te Batavia (met foto's. — Indische indrukken door Carlo. — Enz.

Toysmomica. 1906. Afl. 9.

Het snoeien van sierheesters en boomen, door H. J. Wigman. — De biologische reiniging van afvalwater, door E. de Kruyff. — Over hypertelie en verwante verschijnselen, door J. C. Koningsberger. — Vruchtencultuur in de afdeeling Pasoeroean, door v. d. Pauwert. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties. — Korte berichten, uitgaande van het Departement van Landbouw: Verslag over de tabaks cultuur in het district Garoeng der residentie Kedoe, door J. van Breda de Haan.

Eigen Haard. 1906. No. 43.

De inneming van Boutoe-Batoe, door een ooggetuige (II), met afbeeldingen.

De Indische Mercuur. 1906. No. 44.

Getah pertja en caoutchouc op de Philippijnen, door A. H. Berkhout. — Jaarverslag van den Plantentuin op Ceylon. — De beteekenis van schaduwboomen bij de caoutchouc-cultuur. — Over de cultuur van sisal. — Java—China—Japan-lijn. — Bananen (Pisangs), door J. Bons. — Eene biologische bereidingsmethode van cassavanael. Verslagnn van Maatschappijen.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. November 1906.

Overzicht van den Zendingspost Boeli 1905—1996, door Br. Voorhans. — Jaarverslag van het zendingswerk in het distrikt Kau over 1905—1906, door Br. Ellen. — Een roepstem van Halmaheira. — Enz.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar Oost-Indië.

Te Marseille hebben zich ingescheept: M. Willemse.
Van Padang- J. A, Kok.
Te Amsterdam zullen zich ontschepen:
E. F. de Jong.
M. H. M. Kuypers.
M. Dijkstra p. k.
H. J. Villé.
J. H. Bouwmeester.

Benevens Hr. Ms. Troepen en schepelingen van Port Said: G. L. A. P. v. d. Hoeven.

Te Retterdam hebben zich ingescheept:
Mevrouw D. W. Kuyk-Splinteer en kind.
A. van Laer met echtgenoote en 2 kinderee.
H. F. N. Taylor Kraag met echtgenoote en 3 kinderen;
H. Baron met echtgenoote en 1 kind.
Mejuffrouw M. M. te Kalsté.
G. G. Wren met echtgenoote en 2 kinderen.
Mevrouw M. J. Augenent met een dochter en 2 zoons.
L. F. C. Preyer.
Mevrouw E. E. Agerbeek-van Zadelhoff en 2 dochters.
L. G. Werkhoven
L. Natzijl.
L. E. van Leeuwen.
Naar Port-Said:
A. van Boxtel.

Te Marseille zullen zich inschepen;
Mevrouw J. A. Boon Tazelaar.
J. J. Romswinkel met ectgenoot en 1 kind.
Dr. August Tobler.
J. C. Ebeling.
F. A. Zuur.
Mejuffrouw M. Zuur.
C. H. O. M. van Winning en echtgenoote.
J. W. Tamson en echtgenoote.
C. L. F. Monod de Froideville.
Mejuffrouw E. Gathier.
M. J. Uhl.

Naar Port Said.
De la Valette met echtgenoote en dienstbode.
Mevr. Delebecque
Pressat met echtgenoote en 3 kinderen.
J. Hollebeke met dochter.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende..

....

wonende te.. *wenscht*

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* ***Oost en West*** *tegen een jaarlijksche contributie*

van f..............................

den................................190......

Straat of gracht

.... Handteekening

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.

H. v. DOOREN & Cie.

MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

Restaurant KNAPPSTEIN
Vlamingstr. 15-17. Tel. 2479. Den Haag

Plats du Jour à 50 ct.
Diners à f 0.80, f 1.20 en f 2.—
A la Carte dagelijk tegen matige prijzen.
Van 1888 tot 1902 Chef-Kok,
Rest. Riche, alhier.

Heeren Rookers!
Bijzonder aanbevolen het merk
CONSULADO
een zeer geurige **3 cts. Sigaar**
A. G. AUDIER, Prinsestraat 134,
hoek NOORDWAL.

W. A. H. MEERSHOEK
IN
Groenten, Aardappelen, Fruit en Comestibles.
Frederikstraat 36. Den Haag
Telephoon No. 1361.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.
MAGAZIJN van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN,
Huishoudelijke Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek Regentesselaan,
'S-GRAVENHAGE.

Bekwame Coiffeuse

biedt zich beleefd aan voor KAPPEN aan huis.

E. SCHLEIDEN,
1e v. d. Boschstraat 145.

De Goedkoope Winkel van
H. DE LA COURT.
Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

W. PAULUSSEN.
Drogist, SPUI 156 a
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

F. VORST,

Handel in Comestibles.
Prinsestraat 103. - Noordeinde 155.
Vraag speciale prijscourant van
INDISCHE INGREDIENTEN
voor de Rijsttafel.
Steeds voorhanden prachtige grove
Japan-, Java- en Bassin Rijst,
Witte en Zwarte Ketan.
TELEPHOON 2785.

Huishoudkarntjes

worden met veel succes ook in de Koloniën gebruikt, zijn zeer geschikt voor het maken van versche karnemelk, slagroom en het klutsen van eieren. Aanbevelend,
Landbouwkantoor, M. J. SPRUYT.
Riviervischmarkt 9. den Haag.

Brückel Mutzenbach,

Veenestraat 22, hoek Kettingstraat.
'S-GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

NIEUW
Malthusianisme.
Damesdeskundige.
MEVROUW ADRIAAN
Regentesselaan 362,
einde halte lijn 5.
Consult dagelijks. Zondags op verzoek.

Nieuw-Malthusianisme.

Mevrouw VAN DAM

dagelijks te spreken van **10--4** en van **7--9** uur.
(Zondag op verzoek).
-:- Tollensstraat 106 -:-
Oudste en vertrouwdste adres van nieuwe Malthusiaansche middelen.
Inlichtingen en Brochure op aanvrage kosteloos

ELITE SHOES

Maat- en Reparatie-Ateliers

Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes"

H. HESSELS & ZOON
Importeurs van
Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië
Piet Heinstraat 117

Onderwijs en Opvoeding.

Ondergeteekende, **biedt** een **liefderijk tehuis** en **goede opvoeding aan** voor **schoolgaande kinderen**, die hunne ouders tijdelijk moeten verlaten, om onderwijs in Holland te genieten, te Kampen, een stad bekend door hare goede inrichtingen van onderwijs.

Adres: A. VAN DER KUIJP,
34 IJselkade, Kampen.

„ADLER" Schrijfmachine.

Onmiddelijk, volkomen en blijvend zichtbaar schrift, groote doorslagkracht om tot 15—20 doorslagen tegelijk met het origineel te maken. Bijzondere eenvoud in constructie, voorzien van alle denkbare voordeelen. Voor Indië de meest gewilde machine.
Hoogste onderscheiding **Gouden Medaille, Tentoonstelling van Gemeente-Administratie,** gehouden te Amsterdam, Sept. 1906.

Imp.-Exp.: B. J. RUBENS & Co,
Amsterdam, 11 Nic. Witsenkade.
Telefoon **1923**

G. J. HEEMSKERK
OBRECHTSTRAAT 198 hoek REINKENSTRAAT.
Telephoon **3641**.

Van af heden verkrijgbaar de Koffie en Thee der **Firma de Wed VAN NELLE** te Rotterdam.

Koffieprijzen p. ½ K.G.		Theeprijzen p. ½ K.G.	
Rood merk . . .	60 cts.	Gebroken N°. 1	f 1.50
Zwart „ . . .	54 „	Afternoon tea .	„ 1.25
Groen „ . . .	52 „	Zuivere theeën	„ 1.00
Paarsch . . .	50 „	„ „	„ 0.80
Ook verkrijgbaar		„ „	„ 0.65
Alex Meier Koffie		**Thueré Thee**	
prijzen 57½, 67½, 80 ct.		f 1.50, 1.25, 1.00, 0.80	

Aanbevelend, G. J. HEEMSKERK.

J. J. REESER
Meubeleering,
Behangerij, Stoffeerderij.
Piet Heinstraat 116. Elandstraat 76 en 85.
Telephoon 1740.

Toko Bahroe,

Van Kinsbergenstraat 126.
DEN HAAG.
SPECIAAL ADRES voor
Versche Boemboe-Boemboe, Kroepoeks,
Petis Ikan, Petis Oedang,
Diverse Zuivere Siropen.
SAMBALANS. Dodol en Wadjieck,
import Grieksche Muskaat Wijn, enz.
Verzending Binnen- en Buitenland.
Billijke vaste prijzen.
Aanbevelend,
W. BARNAS.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Pianino's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

TRANSVALIA.
Prins Hendrikstraat 74.
ECHT JAEGER.
Dames Modeartikelen,
Kinderblouses, Jongensbroeken,
Geconfectionneerde ondergoederen,
Corsetten.

Th. FRANKEN,

Confiseur, Patisier, Glacier,
Sumatrastraat 1g, bij het Kanaal,
's-GRAVENHAGE.
Telefoon No. 1460.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.
LUNCHEON ROOM.
Haagsche Beschuit.

The High Life Tailor.

Regentesseplein 20. — DEN HAAG.

HEEREN-KLEERMAKERIJ.

Uitsluitend élegant werk tegen matige prijzen.
Bijzonder aanbevolen aan repatrieerenden.
UITRUSTINGEN voor Oost en West.
GEOPEND van 9 tot 6 uur

Nederlandsch-Indische Crediet- & Bankvereeniging

Hoofdkantoor AMSTERDAM, Keizersgracht 482.

Deposito-Rente.

Voor bedragen met 1 dag opzegging	3 pct.	Voor bedragen gedurende 6 maanden	3¾ pct.
„ „ gedurende 3 maanden	3¼ „	„ „ „ 1 jaar	4 „

Gelden op langen termijn gedeponeerd kunnen elken dag *tusschentijds* worden teruggevraagd, in welk geval correspondeerende renten vergoed worden.

AGUILAR'S

Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
VRAAGT PRIJSCOURANT.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG. Telephoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co

H. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melkinrichting „DE SIERKAN".

A. KREIJMBORG & Co.

HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.
LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste en goedkoopste inrichting voor **Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding,** gemaakt en naar maat.

Uitrustingen voor de Indiën.

Uniformen, Gala- en Automobielkleeding. Ambtsgewaden; waterdichte stoffen voor Jacht- en Sportkleeding.